

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA REGIONÁLNÍ A ENVIRONMENTÁLNÍ EKONOMIKY

Prostorově-organizační pohled na vývoj bankovníctví v České republice

Spatial-organizational View on the Development of Banking Sector in the Czech Republic

Student: Bc. Veronika Kolajová

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Jan Sucháček, Ph.D.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra regionální a environmentální ekonomiky

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Veronika Kolajová**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **6202T040 Regionální rozvoj**
Téma: **Prostorově-organizační pohled na vývoj bankovníctví v České republice**
Spatial-organizational View on the Development of Banking Sector in the Czech Republic
Jazyk vypracování: **čeština**

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teoretická východiska lokalizace
 3. Vývoj bankovního systému v České republice
 4. Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní a kvalitativní perspektivy
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

GÁL, Zoltán. *Spatial Development and the Expanding European Integration of the Hungarian Banking System*. Pécs: Centre for Regional Studies, 2004. ISSN 0238-2008.
MALINOVSKÝ, Jan a Jan SUCHÁČEK. *Velký anglicko-český slovník regionálního rozvoje a regionální politiky Evropské unie*. Ostrava: VŠB – TUO, 2006. 999 s. ISBN 80-248-1117-0.
MAIER, Günther a Franz TÖDTLING. *Regionálna a urbanistická ekonomika*. Bratislava: Elita, 1997. 240 s. ISBN 80-8044-044-1.

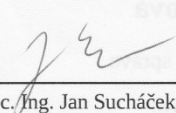
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

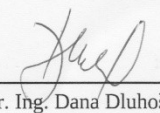
Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jan Sucháček, Ph.D.**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 22.04.2016

doc. Ing. Jan Sucháček, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežné prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 22. dubna 2016

Bc. Veronika Kolajová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. Ing. Janu Sucháčkovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, které přispěly k vypracování této diplomové práce. Rovněž také děkuji rodině a příteli Petrovi za podporu při studiu.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Teoretická východiska lokalizace	7
2.1	Lokalizační rozhodování	7
2.1.1	Koncepce lokalizační analýzy	7
2.1.2	Lokalizační faktory	12
2.2	Lokalizace bankovního sektoru.....	13
2.3	Teorie osídlení	14
2.3.1	Sídlo	14
2.3.2	Město	14
2.3.3	Venkovská sídla	15
2.4	Teorie regionu.....	16
2.4.1	Struktura regionu.....	16
2.4.2	Hranice regionu	17
2.4.3	Regionalizace	17
2.5	Vývojové etapy měst	18
2.5.1	Urbanizační etapa	18
2.5.2	Suburbanizační etapa.....	19
2.5.3	Dezurbanizační etapa	20
3	Vývoj bankovního systému v České republice	23
3.1	Historie bankovního systému	23
3.1.1	Bankovníctví po 1. světové válce.....	23
3.1.2	Bankovníctví během 2. světové války.....	23
3.1.3	Bankovníctví v období 1945 – 1989	24
3.1.4	Bankovníctví v období 1989 - 1993	25
3.1.5	Bankovníctví od roku 1993 až do vstupu ČR do EU	25
3.1.6	Bankovníctví po roce 2004	25

3.2	Finanční systém	26
3.3	Bankovní soustava	27
3.3.1	Centrální banka	27
3.3.2	Komerční banky	29
3.4	Bankovní produkty	33
3.4.1	Běžný účet	35
3.4.2	Bankomat	35
3.4.3	Internetové bankovníctví	35
3.4.4	Hypoteční úvěr	36
3.4.5	Spořicí účet	36
3.4.6	Bankovní poplatky	37
3.5	Seznam a vývoj tří největších obchodních bank	38
3.5.1	Vývoj tří největších bank podle počtu klientů	39
4	Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní a kvalitativní perspektivy	45
4.1	Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní perspektivy	45
4.2	Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvalitativní perspektivy	54
5	Závěr	61
	Seznam použité literatury	64
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	66
	Seznam zkratk	67
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Bankovníctví je možno chápat jako systém služeb, které komerční banky poskytují svým klientům. Jedná se o jednu z nejdůležitějších složek ekonomické sféry, protože bez existence bankovního systému nemůže správně fungovat ekonomika jakékoliv země.

Cílem této diplomové práce je posoudit a interpretovat vývoj prostorově-organizačního uspořádání bankovníctví v České republice. Tento vývoj je řešen jak z kvalitativní i kvantitativní perspektivy

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Druhá kapitola je zaměřena na teoretická východiska lokalizace, konkrétně na teorii osídlení – na specifikaci sídla, města a venkovského osídlení a teorii regionu, která se věnuje struktuře regionu, hranici regionu a v neposlední řadě také regionalizaci, což je činnost vymezující regiony. Značná část pozornosti se upírá na jednotlivé vývojové etapy měst – konkrétně na urbanizaci, suburbanizaci a dezurbanizaci včetně schémat pro přehlednější pochopení problematiky. Zmíněny jsou také lokalizační faktory, které jsou velice důležité pro lokalizační rozhodování.

Začátek třetí kapitoly popisuje historii bankovního systému od první světové války až po současnou dobu včetně nejdůležitějších událostí. Další část je věnována bankovní soustavě, a to jak centrální bance, tak komerčním bankám včetně vymezení základních druhů bank. Neméně zajímavé jsou také bankovní produkty, které mají společné rysy a vlastnosti. Na závěr kapitoly je uveden seznam a vývoj tří největších komerčních bank. Právě vývoj je znázorněn pomocí grafů, které jsou zaměřeny na následující ukazatele: počet pracovníků, počet poboček, počet klientů a také počet bankomatů.

Poslední kapitola je zaměřena již prakticky, a to na vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní a kvalitativní perspektivy. V kvantitativní části je uveden počet bank a od roku 1996 také mapové znázornění zobrazující počet jednotlivých sídel bank v krajích České republiky včetně popisu fúzí, změny názvu, vzniků a zániků bank. Tuto část doplňuje četné množství příloh s přehlednými tabulkami v jednotlivých letech. Poslední část, část kvalitativní, uvádí výsledky z dotazníkového

šetření. Je zde graficky znázorněna důležitost lokalizačních faktorů, které rozhodovaly o umístění sídel bank a také poboček. Dále je demonstrována spokojenost s lokalizací sídla a úvahy o stěhování sídla. Je také řešena sounáležitost s územím jak sídel tak i poboček, dále podpora kulturních a sportovních aktivit včetně původu majoritního vlastníka bank.

V práci bylo použito několik metod, kromě dotazníkového šetření byla použita také analýza, syntéza, indukce, dedukce, analogie a komparace.

2 Teoretická východiska lokalizace

Tato kapitola je věnována teorii, která se týká lokalizace. Samotné slovo lokalizace má více významů, ale tady je míněno jako proces umísťování podnikatelských aktivit. Je zde řešeno samotné lokalizační rozhodování a lokalizační faktory, které jsou důležité pro konečné rozhodnutí o umístění. Dále je zde zmínka o teorii osídlení a teorii regionu. Neméně zajímavé jsou také jednotlivé vývojové etapy měst – jedná se o etapu urbanizační, suburbanizační a dezurbanizační.

2.1 Lokalizační rozhodování

Lokalizační rozhodování je velice složité z několika důvodů. Vybranou lokalitu lze možno měnit pouze s vysokými náklady. Již postavená budova a nainstalované zařízení (kapitál), zaškolená pracovní síla, ale i vybudovaný okruh místních zákazníků jsou prakticky nemobilní. Lokalizační rozhodování má proto velmi dlouhodobé vazby.

2.1.1 Koncepce lokalizační analýzy

Na problematiku lokalizace je nahlíženo buď neoklasicky (normativně), behavioristicky či strukturálně.

Tyto koncepce se odlišují podle:

- představ a předpokladů chování spoluúčastníků – podniků, jejich motivace, cílů, racionálnosti rozhodování, úrovně informací a podle jejich mobility,
- představ a předpokladů celkového fungování a struktury hospodářského systému – jestli má tendenci k rovnováze nebo k nerovnováze,
- toho, jak je lokalizační rozhodnutí spojeno s nadřazenými rozhodnutími a podnikovými procesy.

2.1.1.1 Neoklasická (normativní) koncepce

Východiska v této koncepci jsou nazývány neoklasické, jelikož vychází z některých předpokladů, které jsou typické pro neoklasiku. Jedná se především o předpoklad dokonalé konkurence (mnoho prodávajících a kupujících na trhu, úplná informovanost, neexistence

překážek vyplývajících z mobility) a tendenci k řešení rovnováhy. Z těchto hledisek je hledána optimální lokalita a předpokládá se, že podniky se snaží maximalizovat svou celkovou funkci a chovají se racionálně.

Někteří autoři označují tuto koncepci jako normativní, jelikož je z ní možno odvodit jak by se měl podnik chovat, aby se lokalizoval na optimálním místě. Pro neoklasickou koncepci je typický deduktivní¹ postup.

Cílem společností je v souladu s neoklasickou ekonomikou hledat místo maximalizující zisk. Je to místo, kde je rozdíl mezi náklady a výnosy největší.

2.1.1.2 Behavioristická koncepce

Představitelé behavioristické koncepce se zaměřují na to, jak se podniky skutečně chovají při lokalizačním rozhodování v reálných podmínkách.

Behavioristická koncepce se od neoklasické odlišuje následujícím:

- přihlíží na heuristické postupy² lokalizačního rozhodování,
- bere do úvahy rozdíly ve schopnosti racionálně plánovat i rozdíly v dostupnosti zdrojů a v organizaci podniků,
- chápe lokalizační rozhodování jako proces,
- využívá induktivní postup.³

Jak již bylo zmíněno, tak behavioristická koncepce uplatňuje heuristické postupy. Jsou to takové vzory řešení, při kterých vědomě nejde o optimální řešení, ale o akceptovatelné řešení s obhajitelnými náklady.

V případě lokalizačního rozhodování jsou využívány následující heuristické postupy:

- 1) Stupňovité lokalizační rozhodování: rozhodnutí o umístění se rozloží na více úrovní (například stát, kraj, obec, přesná lokalita) a na každé úrovni se rozhodne zvlášť. Nejprve se tedy zvolí stát, v rámci státu kraj a tak dále, dokud se nenajde konečná

¹ Dedukce – jedná se o vyvození závěrů pro konkrétní případ z obecných pravidel. Z obecného je usuzováno jednotlivé.

² Heuristika – zjednodušené postupy, rutina a pravidla utvořená zkušenostmi.

³ Indukce – jedná se o opačné vyvození závěrů než při dedukci - postupuje od jednotlivého k obecnému.

přesná lokalita. V tabulce č. 2.1 jsou popsána kritéria, která mohou být zohledňována v jednotlivých prostorových rovinách.

Tabulka 2.1: Kritéria lokalizačního rozhodování v různých prostorových rovinách

Prostorová rovina	Kritéria
Stát	daně, politická a hospodářská stabilita, odbory, inflace, ekonomický růst, státní podpora na úrovni krajů
Kraj	charakteristika pracovních sil, mzdy, odborové organizace, přístup k trhu, rozloha, hospodářská struktura, dodavatelé, služby
Město	dopravní přístup (letadlo, auto, vlak,...), kvalita a kvantita pracovních sil, specifická struktura (univerzita, výzkumné zařízení)
Pozemek	infrastruktura, velikost a cena, stav životního prostředí

Zdroj: Tödling, Franz. Regionálna a urbanistická ekonomika. Zpracování: vlastní.

- 2) Soustředění se na mimořádně důležité faktory: při této strategii se vliv lokalizačního problému redukuje tím, že jsou zohledněny pouze faktory, které jsou považovány za mimořádně důležité.
- 3) Hledání uspokojivé lokality: nejprve se určí kritérium akceptovatelnosti lokality a následně se zkoumá jedna lokalita po druhé do té doby, než se najde akceptovatelná lokalita.
- 4) Minimální požadavky na lokalizační faktory: na možných lokalitách se každý lokalizační faktor pozoruje zvlášť a dané místo se dále sleduje jen v případě, pokud pro všechny faktory plní minimální požadavky.
- 5) Napodobování: při této strategii se vybírá podobné místo jaké si zvolily jiné úspěšné podniky. Postup vychází z myšlenky, že ty podniky, které jsou v konkurenčním procesu úspěšné, se musely rozhodnout mimořádně dobře.

2.1.1.3 Strukturální koncepce

Na rozdíl od neoklasické a behavioristické koncepce se strukturální přístup opírá zejména o posuzování pozice a chodu podniku v rámci širších národohospodářských a celospolečenských procesů. Strukturální koncepce vychází z toho, že světové hospodářství

prochází fázemi, ve kterých dominují určité rámcové podmínky i výrobní koncepty, ze kterých vyplývají určité technologické, organizační i lokalizační struktury.

Následující odstavce jsou věnovány některým rozdílům ve fordismu a postfordismu včetně jejich stručného popisu. Za období fordismu jsou označována 20. až 60. léta 20. století, pro která je typická velkosériová výroba standardizované produkce, ve které byla zaměstnána především málo kvalifikovaná pracovní síla u montážních pásů. Zatímco pro fordismus je typický keynesiánský přístup, v období postfordismu převládá neoklasika.[7]

Ve fordismu jsou typické úspory z rozsahu, což znamená snížení průměrných výrobních nákladů, k čemuž dochází v důsledku zvětšení rozsahu produkce. Jednou z možných příčin tohoto jevu je „rozřezávání“ vložených nákladů při dlouhé výrobní sérii. Jinak řečeno – náklady se rozkládají na větší počet výrobků [4]. V postfordismu už jdou úspory z rozsahu do ústraní a nastupují úspory ze specializace, které vznikají tehdy, když se výrobou určitého zboží snižují náklady na výrobu jiného zboží, což může být dosaženo například využíváním stejného nebo podobného technologického postupu.[1]

Pro fordismus je také hodně typická masová výroba stejnorodých produktů, což velice souvisí s masovou konzumní společností. Konzumní společnost je taková, ve které dochází ke spotřebě v nadmíře nad základními potřebami společnosti. Firmy také musely držet velké výrobní zásoby, s čímž souvisela nutnost skladování a velké prostory k uskladnění produktů. Kontrola kvality byla prováděna dodatečně. Naopak v postfordismu se situace obrátila, došlo k diferenciaci poptávky a individualizaci konzumních stylů. Kvůli rozdílné poptávce se začaly vyrábět malé a specifické série, díky čemuž začala být používána metoda just-in-time – což je metoda řízení logistiky, která organizuje logistiku s minimálními dopravními a skladovacími náklady. Docházelo také k průběžné kontrole kvality během výrobního procesu.

Ve fordismu dominoval průmysl – ve výrobě docházelo k přechodu od zemědělství a ruční výroby v manufakturách k tovární a strojní velkovýrobě. V postfordismu došlo k přechodu od industrializace k terciéru a kvartéru, což jsou nevýrobní složky národního hospodářství. Do terciéru je zařazen maloobchod, peněžnictví, ubytování, zdravotnictví, školství atd. Kvartér zahrnuje vědu a výzkum.

Co se týká organizace práce, tak ve fordismu byla práce řízena vertikálně, což znamená, že byla založena na vztahu nadřízenosti a podřízenosti. S přechodem

k postfordismu došlo ke změně řízení na horizontální – jedná se rozdělení práce do dílčích úkolů a podúkolů – a to na stejné úrovni skrz celou organizaci.

V těchto dvou obdobích byly také rozdílné sociální postoje. Ve fordismu převažoval kolektivismus, ve kterém je jedinec chápán jako součást celku a jeho zájmy jsou tak podřízeny zájmům tohoto celku. V postfordismu začal naopak převažovat individualismus, který na první místo staví nezávislost a soběstačnost jedince. Tito individualisté zastávají názor, že mají právo prosazovat své individuální zájmy a jejich cílem je starat se především sám o sebe.

Velice důležitým a zajímavým byl také ekonomický směr, který převládal v jednom či druhém období. Ve fordismu převažovala keynesiánská ekonomie, která je především založena na makroekonomických veličinách, počítá se státními zásahy do ekonomiky a také říká, že trh nemusí úplně nutně směřovat k rovnováze. Protipólem k této ekonomii je neoklasická ekonomie, která provázela postfordismus. Základním předpokladem této ekonomie jsou trhy, které se samy a automaticky čistí, spějí tak k rovnováze a případná nerovnováha je chápána jako důsledek státní regulace.

Ve fordismu, protože převažoval keynesiánský přístup, fungoval tzv. “stát blahobytu”. To znamená, že se vláda aktivně podílela na podpoře společenského blahobytu. Vláda tak zajišťovala poskytování vzdělání, zdravotní péči, bydlení, sociální služby a také vyplácení podpor pro vybrané skupiny.

Každé období také využívá jinou rozvojovou regionální politiku. Ve fordismu je uplatňována “exogenní” regionální politika. V tomto případě jde o rozvoj regionu tzv. z venku – region přijímá státní dotace, subvence a další formy vnější pomoci. Tento rozvoj vychází z keynesiánské ekonomiky. Postfordismus se na druhou stranu opírá o endogenní rozvoj. Tento rozvoj spočívá ve využití vlastních zdrojů regionu – jedná se jak o zdroje přírodní, ekonomické, tak i sociální. Spoléhá tak na vlastní síly regionu.[7]

Ve fordismu a postfordismu je také odlišné řízení – ve fordismu je uplatňována centralizace a v postfordismu decentralizace. Centralizace spočívá v řízení z jednoho organizačního ústředí – tzv. shora dolů. Decentralizace je přenesení pravomoci z nadřízených složek na podřízené složky stejného systému.

Ve fordismu je slabé kooperativní chování veřejného a soukromého sektoru. Veřejný sektor kontroluje a také reguluje soukromý sektor. V postfordismu se situace obrátila a došlo

k partnerství veřejného a soukromého sektoru⁴ - jedná se například o společné projekty v oblasti dopravní infrastruktury, ubytovací kapacity, zdravotnictví, školství či obrany.

2.1.2 Lokalizační faktory

Lokalizace bankovního sektoru i ostatních sektorů je ovlivňováno velkým množstvím faktorů. Lokalizační faktory můžeme definovat jako síly, které ovlivňují rozhodnutí umístit ústředí nebo pobočku na konkrétním místě.

Faktory ovlivňující rozhodnutí lze rozčlenit na makroekonomické a mikroekonomické lokalizační faktory.

Makroekonomické lokalizační faktory – investoři, kteří usilují o založení banky v určitém státě se nejdříve budou orientovat podle právního prostředí a kultury země. Jedná se zejména o:

- politickou stabilitu,
- makroekonomickou stabilitu,
- tempo ekonomického růstu,
- kvalitu legislativy,
- úroveň úrokových sazeb,
- daňové zatížení.

Mikroekonomické lokalizační faktory – tyto faktory ovlivňují rozhodování potenciálního investora mnohem bezprostředněji. Jejich vliv je patrný v nákladovosti uskutečněné investice. Výhodou mikroekonomických faktorů je možnost použití pro národní, regionální i lokální úroveň hodnocení. Tyto faktory lze rozčlenit do následujících skupin:

- Skupina obchodních faktorů – je považována za nejdůležitější skupinu lokalizačních faktorů a je tvořena následujícími faktory: blízkost trhu, blízkost zákazníků, přítomnost zahraničních firem, přítomnost podpůrných služeb.
- Skupina infrastrukturních faktorů – sem patří kvalita silničních a železničních komunikací, blízkost velkých letišť a také faktor kvality telekomunikací.
- Skupina pracovních faktorů – zahrnuje faktory flexibility a kvality pracovních sil a také dostupnost pracovních sil.

⁴ PPP = public private partnerships.

- Skupina lokálních faktorů – představuje faktor nabídky rozvojových ploch, finanční participace apod.
- Skupina nákladových faktorů – patří zde faktor ceny práce, ceny pozemků, pronájmů.
- Skupina environmentálních faktorů kvality života – například faktory environmentální kvality území, přírodní atraktivita území.[2]

Podle Maiera a Tödlinga (1997) musí být splněny dvě podmínky k tomu, aby byl určitý faktor pro lokalizační rozhodování důležitý:

- 1) Faktor musí mít vliv na náklady nebo na výnosy podniku, přičemž jsou brány v úvahu i nepeněžní náklady (náklady času) i dlouhodobé následky (kvůli omezení inovativní schopnosti).
- 2) Disponibilita, kvalita nebo cena faktoru musí být prostorově diferencovaná.

Pouze tehdy, pokud jsou oba předpoklady splněny, vznikají pro podnik v různých lokalitách různé podmínky a podnik je při lokalizačním rozhodnutí musí zohledňovat.

2.2 Lokalizace bankovního sektoru

Pro každý stát je typické určité územní uspořádání, které vyjadřuje prostorovou organizaci a vztahy mezi subjekty ve státě. Města se snaží nalákat různé cílové skupiny – jedná se jak o nové obyvatele, investory, studenty a v neposlední řadě také turisty. Sídla bank představují právě jednu z nejdůležitějších cílových skupin, a tak je v zájmu měst sídlo banky přitáhnout a samozřejmě udržet na svém území.

Banky mají svou specifickou roli, a ta spočívá ve shromažďování a půjčování finančních prostředků. Podmínky, za kterých jsou tyto základní bankovní služby poskytovány, jsou prostorově diferencovány. Finanční toky jsou závislé na rozhodnutí sídel bank, které jsou lokalizovány v jednotlivých městech. Sledování geografie bankovního sektoru je důležité, protože místa, ve kterých jsou lokalizovány, představují jeden z nejvýznamnějších znaků finančních transakcí. Sídla finančních institucí jsou v podstatě lokalizována jen v několika centrech. Regiony, které jsou vzdáleny od těchto center, se nacházejí ve značné nevýhodě v oblasti přístupu ke kapitálu a financím.[9]

2.3 Teorie osídlení

Osídlení většinou vzniká migrací celých skupin nebo jednotlivců do neobydlených oblastí. Tyto přesuny jsou způsobeny ekonomickými, sociálními, ale i náboženskými důvody. Různá osídlení mají své rozvojové stupně, které se navzájem liší možnostmi i potřebami, které nabízí svým obyvatelům. Osídlení může mít formu sídla, města nebo venkovského sídla, jak je popsáno dále.

2.3.1 Sídlo

Za sídlo je považováno jakékoliv obydlené místo včetně ploch, které jsou využívány obyvateli. V sídlech se shlučuje obyvatelstvo a provádí v nich ekonomické i další činnosti. Pro sídla je typická jejich druhová, velikostní i funkční rozmanitost.

Podle J. Kadeřábkové existují dvě základní kategorie sídel: venkovská sídla, která se rozvíjí hlavně na základě zemědělské výroby a městská sídla, která jsou zaměřena na funkce nezemědělského charakteru.

Na podobu sídel má vliv celá řada faktorů. Jedná se zejména o podmínky přírodního prostředí (klima, vegetace, půda, hydrologie), a také o socioekonomické podmínky (stav a struktura výroby, dopravy, technická a kulturní vyspělost obyvatelstva). Přírodní podmínky jsou zpravidla důležité při vzniku sídel a u obyvatelstva s nízkou ekonomickou úrovní. S rostoucí ekonomickou a technickou vyspělostí slábne vliv přírodního prostředí a dostávají se na popředí ekonomické a společenské faktory.

2.3.2 Město

Pro město existuje celá řada definic, každý autor má svou vlastní definici. Dalo by se však říci, že města jsou sídla nezemědělského charakteru se znaky, které se liší od venkovských sídel hlavně svými funkcemi. Města jsou velká sídla, která plní v sídelní struktuře speciální úkoly. Města jsou chápána jako střediska, do nichž směřuje síť cest, které spojují město a okolí a umožňují tak lidem uspokojovat své potřeby jak ekonomické, tak kulturní. Pro město je typické velké seskupení obyvatel, výskyt výrobních i nevýrobních pracovišť. Městský život je velice rozmanitý, jelikož se zde vyskytují průmyslové, obchodní, obytné a další čtvrti. Společenský i kulturní život je ve městě také většinou na vysoké úrovni.

Města jsou vymezována podle celé řady hledisek a kritérií. Prvním a tradičním hlediskem je historicko-právní hledisko. Podle tohoto hlediska byla považována v minulosti ta sídla, která obdržela městská práva.⁵

Dalším kritériem je statistické hledisko, které vyplývá z koncentrace obyvatelstva a také z počtu obyvatel města. Již na mezinárodním statistickém kongresu v roce 1885 bylo jednotlivým státům doporučeno, aby za města považovaly sídla s 2 tisíci a více obyvateli. Později se však ukázalo, že tato hodnota nebyla zvolena ideálně a nevyhovuje charakteru měst v řadě zemí.

Méně významné jsou vnější znaky města, například soustředěný půdorys a vytvoření uzavřeného jádra města nebo větší počet neobývaných budov. Vnitřní znaky města jsou podstatnější, jedná se zejména o vysoký stupeň koncentrace obyvatelstva, zaměstnanost obyvatel města v různých ekonomických odvětvích apod.

2.3.3 Venkovská sídla

Pro venkovská sídla je typická zemědělská funkce. Typickým rysem je propojení obytné a hospodářské části (např. dům se stodolou, stájí, kůlnami na zemědělská nářadí). Není důležité, jestli obyvatelstvo žijící ve venkovském sídle produkuje zemědělské výrobky pouze pro svoji potřebu, nebo celou produkci dodává na trh. Venkovská sídla se dále dělí na samoty, vísky a vesnice (vsi).

Samota je izolované obydlí, které je velmi vzdáleno od jiných zemědělských usedlostí. Prostor mezi samotou a nejbližšími domy nesmí vyplňovat plochy, které přísluší k domu (zahrada), ale musí být tvořen polem, lesem či loukou. Víska je seskupení většinou 4 – 15 usedlostí. Víska se může rozrůstat ve vesnici, která je tvořena větším počtem zemědělských usedlostí. Větší vesnice nezahrnují jen stavby zemědělského charakteru, ale také školy, kostel, hospody apod.[5]

⁵ Městské právo uděloval král, církev nebo šlechta.

2.4 Teorie regionu

Pro termín „region“ existuje několik definic a všeobecně uznávaná definice není dosud formulována. Podle J. Malinovského a J. Sucháčka může znít definice následovně: *„Region je území vymezené na základě společných znaků (hospodářských, dopravních, kulturních, ekologických apod.) charakterizující relativně uzavřený celek, odlišující se od okolí specifickými funkcemi a rolemi.“*[7]

Regiony můžeme rozlišovat na:

- hospodářský region – je to území, na které je soustředěna pozornost státu, nebo se zde sdružily subjekty ke splnění společných cílů k realizaci společných záměrů rozvoje území;
- správní region – je územně správní celek, který byl vytvořen za účelem výkonu veřejné správy;
- problémový region – je území, které má nenaplněnou míru uspokojování některých z potřeb obyvatelstva nebo má ztížené podmínky adaptability.[7]

Pokud je stát výchozí územní jednotkou, pak může region představovat tři odlišné prostorové útvary:

- subnacionální (subnárodní) území – jedná se o dílčí území jednoho státu (např. NUTS 3 v České republice);
- supranacionální (nadhárodní) území – území složené ze dvou i více států (např. východní Evropa);
- transnacionální (transnárodní) území – území složené ze dvou i více dílčích území dvou a více států (např. euroregiony).[6]

2.4.1 Struktura regionu

Jsou rozlišovány dva základní typy regionů, jedná se o homogenní a nehomogenní regiony. Homogenní jsou regiony, které vykazují podle určitých ukazatelů znaky podobnosti. Dají se tak vymezit oblasti, které mají například shodně pahorkatinný reliéf, nebo oblasti, které mají převahu pěstování brambor.

Nehomogenní (jinak také heterogenní, nodální, spádové, uzlové či funkční) regiony jsou složeny z nodálního centra (nebo i z několika nodálních center) a periferie (zázemí).

Příkladem nehomogenních center mohou být tzv. spádové regiony, kdy jsou vymezeny oblasti, ze kterých lidé z periferií jezdí nakupovat do určitého obchodního domu v centru.

2.4.2 Hranice regionu

Hranice homogenních regionů probíhají tam, kde se stejné rysy jader sousedních regionů stávají nejméně výrazné a navzájem se spojují. Oproti tomu hranice nehomogenních regionů jsou vedeny v místech, kde se stanoví hranice mezi vzájemným působením sousedních center.

V přírodě jsou hranice různé - ty, které vznikly díky činnosti člověka, jsou zpravidla ostřejší než přírodní hranice. Příkladem může být hranice mezi Rakouskem a Slovenskem, která probíhá řekou Moravou. Hranice vytvořená člověkem bývá zpravidla přímočará – např. ulice dělí středověkou starou část města od nové obytné čtvrti. Politické hranice jsou většinou nejostřejší a mají ráz čáry – např. hranice mezi africkými státy Keňa a Somálsko.

2.4.3 Regionalizace

Regionalizace je pojem, kterým je nazývána činnost směřující k vymezování regionů. Jedná se o zpracování informací o rozmístění a jevů na zemském povrchu.

Regionalizaci lze rozlišit na fyzickogeografickou a socioekonomickou, dále v jednotlivých geografických disciplínách na geomorfologickou, klimatickou, hydrogeografickou apod.

Podle K. Ivaničky lze regiony vymezit čtyřmi způsoby:

- metoda generalizace textu – jedná se o jednu z nejstarších metod a jde o uspořádání prvků a faktů v průběhu generalizace. Cílem je získání nových informací, vybírají se podstatné prvky a fakta a upouští se od netypických a méně významných skutečností;
- kartografická metoda – při této metodě se zpravidla analýza odvětví (např. zemědělství) znázorní na jednoodvětvové mapě a podobně se na druhé mapě znázorní průmysl a sídla. Následně se symboly obou map zanáší do jedné mapy a legenda se sjednocuje;

- metoda analýzy vzdáleností v n-rozměrném prostoru – spočívá v tom, že se při daném počtu n-menších areálů s jistým počtem faktorů –m seskupí tyto areály do menšího počtu regionů;
- metoda vymezení nodálních regionů – dochází ke zkoumání přitažlivosti areálů k určitému nodálnímu centru. Nejčastěji se tak zkoumají vztahy okolí k centrům – např. dojíždka do škol, zaměstnání apod.[5]

2.5 Vývojové etapy měst

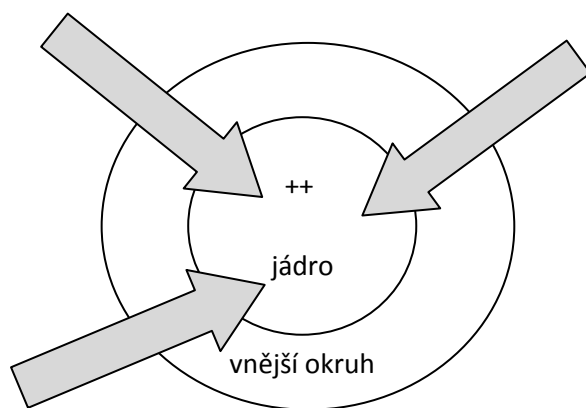
Jsou vymezeny tři vývojové etapy měst. Každá etapa má svou prostorovou strukturu, rozmístění obyvatelstva, typické problémy, cíle a také politické nástroje. Jedná se o etapu urbanizační, suburbanizační a dezurbanizační.

2.5.1 Urbanizační etapa

Začátek urbanizační etapy je datován od přechodu od zemědělské společnosti k průmyslové. Díky existujícím aglomeračním výhodám, koncentraci pracovních sil a poptávce se první průmyslové podniky usazují již v existujících městech.

Dochází tak k masivnímu přílivu obyvatel do jádra, kde je nedostatek veřejných dopravních prostředků, pracovní čas je dlouhý a mzdy nízké. Rapidně se zvyšuje hustota zalidnění a nedostatek bytů je řešen výstavbou panelových domů, avšak s malými ubytovacími jednotkami. Kvůli rychle rostoucí poptávce tak není kladen důraz na kvalitu, ale na kvantitu jak obytných jednotek, tak sociální infrastruktury. Ve městech je v krátkém čase vybudována veřejná doprava, zásobování, zdravotnické zařízení apod. Na obrázku č. 2.1 je znázorněn pohyb obyvatel z venkova do jádra.

Obrázek 2.1: Pohyb obyvatel v urbanizační etapě

Zdroj: Tödling, Franz. *Regionálna a urbanistická ekonomika*. Zpracování: vlastní.

Kvůli výstavbě a rozšíření veřejných dopravních prostředků, rostoucímu příjmu obyvatel a vysoké hustotě zalidnění v centru dochází k tomu, že se město rozrůstá hlavně na okraji, protože v centru už není místo. Průmyslové podniky s velkými plošnými nároky nachází místo k lokalizaci především na okraji měst. Méně náročné na velké plochy jsou různé specializované obchody, kanceláře a služby, které začínají vytlačet obyvatelstvo z centra a začínají se zde usazovat.

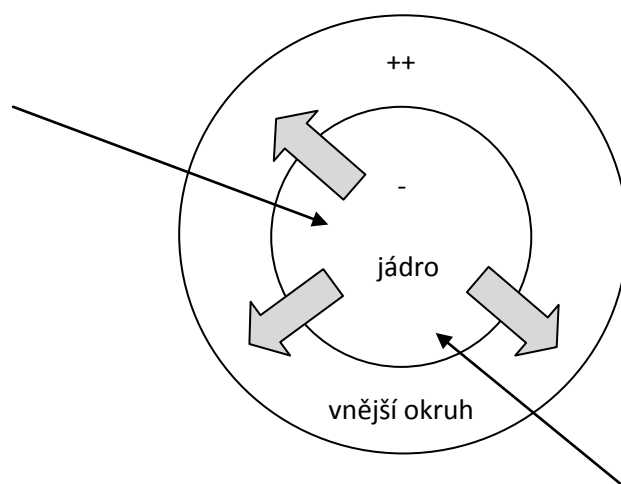
2.5.2 Suburbanizační etapa

Přeskupování obyvatelstva z městských částí s vysokou hustotou osídlení do částí s nižší hustotou sílí a nakonec dochází k procesu nového rozmístění obyvatel mezi jádrem a vnějším okruhem. Dochází k výstavbě dopravních tahů, a tak je umožněno obyvatelům dosáhnout centra města za přijatelný čas. Obyvatelstvo se tak může usídlit ve větší vzdálenosti od centra města, kde jsou mimo jiné k dispozici větší obytné plochy za nižší ceny než v centru.

Tento proces má za následek rozšíření automobilové dopravy a přesuny v rámci města začínají převažovat nad přísunem obyvatel z venku. Město roste i nadále, ale především ve vnějším okruhu města. Automobil má v suburbanizační etapě mimořádný význam – jeho rozvoj umožnil obyvatelům města usídlit se ve vnějším okruhu a zároveň využívat aglomerační výhody města. Aglomeračních výhod nevyužívají jen obyvatelé, ale také průmyslové podniky.

Logicky tak vyplývá, že zvětšení plochy města vede k tomu, že je nutno překonávat delší cesty. Tímto však roste dopravní zatížení a poptávka po dopravních plochách. Kvůli již vybudovaným dopravním linkám, které často nezasahují do nově rozšířených oblastí, dochází k nárůstu individuální dopravy, která má však za následek zhoršení životního prostředí, klesá tak kvalita bydlení v centru města a obyvatelé se stěhují z vnějšího okruhu města. Charakteristickým rysem suburbanizační fáze je stagnující či klesající počet obyvatel v centru a nárůst počtu obyvatel ve vnějším okruhu města, jak zobrazuje obrázek č. 2.2.

Obrázek 2.2: Pohyb obyvatel v suburbanizační etapě

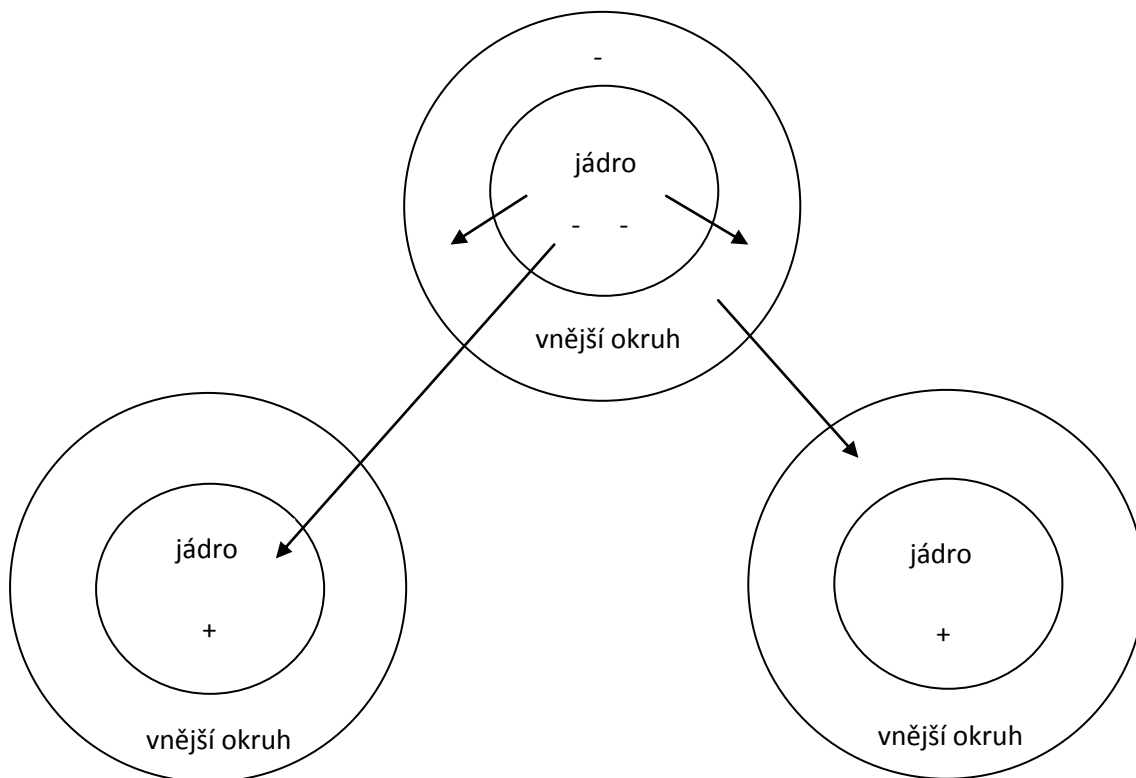

Zdroj: Tödling, Franz. Regionálna a urbanistická ekonomika. Zpracování: vlastní.

2.5.3 Dezurbanizační etapa

V dezurbanizační etapě se projevují negativní tendence suburbanizační etapy. Dochází k dopravním zácpám, takže se centrum stává těžce dosažitelným. Vnější jádro také ztrácí část

Obrázek 2.3: Pohyb obyvatel v dezurbanizační etapě

Zdroj: Tödling, Franz. Regionálna a urbanistická ekonomika. Zpracování: vlastní.

svých původních výhod – nízké ceny půdy, volná prostranství, zeleň. Pro obyvatelstvo začínají být atraktivnější středně velká města v širokém okolí. Tato města nabízí nižší ceny půdy než jádro velkých měst a také více aglomeračních výhod než vnější okruh. Mimo to se ve středně velkých městech dá uskutečnit mnoho aktivit – práce, bydlení, relax, nákupy, a to dokonce s menšími náklady než ve velkoměstě, které je i tak velmi dobře dostupné.

V dezurbanizační etapě již nedochází k reorganizaci obyvatelstva v rámci města, ale v rámci městských systémů, jak zobrazuje obr. č. 2.3.

Pro politiku města je tato etapa spojená s několika závažnými problémy – lidé s vysokými příjmy a mladí lidé odchází z jádra města a dochází tak k nezaměstnanosti. V tabulce č. 2.2 jsou na závěr podkapitoly shrnuty poznatky z výše uvedeného textu.

Tabulka 2.2: Vývoj, problémy a nástroje vývojových etap města

	Urbanizace	Suburbanizace	Dezurbanizace
Vývojové tendence	rostoucí hustota zalidnění v jádru	snižující se hustota zalidnění v jádru, růst ve vnějším okruhu	snižující se hustota zalidnění v jádru, stagnace v okruhu, přesun obyvatel do měst střední velikosti
Problémové okruhy	nedostatek bytů, nedostatečná infrastruktura, vysoké nájemné, špatná kvalita bytů	dopravní problémy, financování infrastruktury, úbytek pracovních míst v průmyslu	financování infrastruktury, sociální segregace ⁶ , dezindustrializace
Nástroje	podpora výstavby bytů, budování infrastruktury	stavba cest, rozšíření města, rozvoj dopravních spojení	renovace měst, výsadba parků, sadů, pěších zón

Zdroj: Tödling, Franz. Regionálna a urbanistická ekonomika. Zpracování: vlastní.

Nabízí se otázka, jestli budou města po dezurbanizační etapě dále upadat a nebo dojde k regeneraci a stanou se tak zase atraktivními. Pokud by se města stala opět atraktivní, tak by se vývoj měst dostal opět na začátek urbanizační etapy.

⁶ Sociální segregace = rozdělování lidí podle jejich sociálního postavení ve společnosti.

Je nutné si uvědomit, že reurbanizační etapa rozhodně nepředstavuje urbanizační etapu. Město již prošlo všemi vývojovými etapami a možný rozvoj na konci dezurbanizační etapy se ocitá před jinými strukturálními podmínkami jako na začátku urbanizace. [6]

3 Vývoj bankovního systému v České republice

Následující kapitola je zaměřena na historii a vzniklé události v bankovním systému od roku 1918 až do současné doby. Pro uvedení do problematiky je také nutno zmínit bankovní soustavu s představením centrální banky a obchodních bank. Část kapitoly také obsahuje detailnější popis bankovních produktů, které jsou poskytovány klientům.

3.1 Historie bankovního systému

3.1.1 Bankovníctví po 1. světové válce

Koncem první světové války vznikla 28. října 1918 Československá republika. Kvůli rychlému vývoji koncem války došlo k rozpadu Rakouska-Uherska, a tak bylo nutné ustanovit nové základní orgány státu. Zákon č. 2/1918 Sb. ustanovil k obstarávání nejvyšší správy celkem 12 úřadů, mimo jiné i úřad pro správu finanční.[17] Prvním československým ministrem financí se stal JUDr. Alois Rašín, který působil ve funkci od 14. listopadu 1918.

Bankovní soustava vznikla z do té doby působících bank, které se řídily rakouskými právními normami. Československo tak mělo Rakousko-Uherskou banku a platnou měnou zůstala i rakousko-uherská koruna. Jelikož se rakousko-uherská měna stala neudržitelnou kvůli hrozbě vzniku velké inflace, došlo k měnové reformě.

Později vznikla nová centrální banka, nazvaná Národní banka Československá. Národní banka Československá se řídila zákonem č. 347/1920 Sb. z. a n., o akciové bance cedulové.⁷ Do oběhu byla také zavedena česká koruna.

Po 1. světové válce došlo k zakládání nových bank. Mezi léty 1918 až 1922 došlo ke zvýšení počtu bank z 22 na 38.

3.1.2 Bankovníctví během 2. světové války

Během druhé světové války došlo k desorganizaci v oblasti měnové politiky. Do začátku druhé světové války byla česká měna silná, ale během války bylo toto postavení měny zničeno. Mnoho dosud existujících bank skončilo likvidací.

⁷ Cedulová banka je starší název pro centrální banku. Cedulová je odvozeno od slova cedule, kterým byly v počátku své existence označovány bankovky.

V období druhé republiky⁸, která trvala pouhých 167 dní, byl název tehdejší Národní banky Československé změněn na Národní banku Česko-Slovenskou. Co se týká měny, tak název “česká koruna” byl nahrazen pojmenováním “koruna česko-slovenská” se zkratkou “K”.

Po “druhé republice” byl stát rozdělen na 3 části, a to na Protektorát Čechy a Morava, Slovenský stát a Karpatskou Ukrajinu. Právě v Protektorátu Čechy a Morava byla opět přejmenována Národní banka Česko-Slovenská. Tentokrát byl oficiálně název změněn na “Národní banka pro Čechy a Moravu”. Došlo také k nové úpravě názvu měny, a to na “koruna říšská”.

3.1.3 Bankovníctví v období 1945 – 1989

V prvním roce po válce existovaly 2 centrální banky. V Praze to byla Národní banka pro Čechy a Moravu a v Bratislavě Slovenská národní banka. V říjnu roku 1945 tyto 2 centrální banky nahradila Národní banka Československá.

Protože došlo k rozdělení území v období druhé republiky, nastal zmatek v měnách, které byly do té doby oběživem. V té době platilo několik měn. Na území Protektorátu Čechy a Morava to byla protektorátní koruna česká a říšská marka, na území Slovenského státu to byla koruna slovenská. Také se na našem území vyskytovalo maďarské pengő a polské zloté. Cílem měnové politiky taky bylo zavést jednotnou měnu. Na základě dekretu prezidenta republiky č. 91/1945 Sb. z. a n., o obnovení československé měny, vznikla koruna československá se zkratkou Kčs.

S příchodem komunismu se centrální plánování začalo projevovat nejen v hospodářském sektoru, ale i v bankovním. Vyšlo najevo, že dvoustupňový bankovní systém nemůže v nových podmínkách fungovat. Z toho důvodu byl přijatý úplně nový zákon č. 31/1951 Sb., o Státní bance československé. To vedlo ke vzniku nové centrální banky, která převzala všechny závazky a pohledávky nejen Národní banky Československé, ale i dalších bank, např. Slovenské Tatra banky, Poštovní spořitelny a Živnostenské banky. Tyto banky se dostaly do likvidace. Státní banka Československá se tak stala jedinou bankou, která plnila funkce centrální i komerčních bank. Od 1. června 1953 se staly platidly bankovky v hodnotě

⁸ Došlo k obsazení celého Československa Německem.

100, 50, 25 a 10 Kčs a „státovky“ v hodnotě 5, 3, 1. Mince byly v hodnotě 25, 10, 5, 3, 1 haléře.

V období normalizace (1969 – 1989) nedošlo k výrazným institucionálním změnám. Bankovníctví se začalo rozvíjet a byl také zaveden systém automatizovaných bankovních operací (ABO). Byly nainstalovány počítačové systémy k hromadnému elektronickému zpracování dat.

3.1.4 Bankovníctví v období 1989 - 1993

Po „Sametové revoluci“ začala být veřejně odmítána centrálně plánovaná ekonomika. Postupem času se začala formovat ekonomika založená na tržních principech. Pomalu, ale jistě, došlo k částečnému přechodu z jednostupňového na dvoustupňový bankovní systém. Ve dvoustupňovém bankovním systému začaly fungovat obchodní (komerční) banky, kterým byla nadřizena centrální banka, která měla funkci banky státu a banky obchodních bank. Nejdůležitějším cílem centrální banky bylo (a stále také je) zabezpečovat stabilitu měny. Od poloviny roku 1990 došlo k významnému rozvoji bankovního sektoru.

3.1.5 Bankovníctví od roku 1993 až do vstupu ČR do EU

Dne 1. ledna 1993 došlo k rozdělení Československa a úderem půlnoci z 31. prosince 1992 na 1. leden 1993 vznikly dva nové státy – Česká republika a Slovenská republika. Do té doby mělo Československo společnou měnu, takže vznik nových států měl velký dopad na bankovní systém, ať už kvůli rozdělení společné měny, tak kvůli společným měnovým rezervám, vázaných ve zlatě.

Na základě ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky a zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, vznikla i samostatná centrální banka.

3.1.6 Bankovníctví po roce 2004

Po vstupu České republiky do Evropské unie dne 1. května 2004 se stala Česká národní banka součástí Evropského systému centrálních bank. Mimo jiné se také guvernér centrální banky stal členem Generální rady Evropské centrální banky.

Pokud by Česká republika vstoupila do eurozóny, tak by přišla o vlastní měnovou politiku, jelikož by byla přenesena na Evropskou centrální banku. Cíl centrální banky by nezaniknul, ale i nadále by byl hlavním cílem udržování cenové stability, tentokrát však v rámci Evropského systému centrálních bank. Největší změna by však spočívala v zavedení jednotné měny – eura.[18]

3.2 Finanční systém

Finanční systém je tvořen finančními institucemi a také finančními dokumenty. Tyto instituce nabízejí velice široké spektrum finančních služeb. Služby jimi nabízené je možno rozdělit na transakční služby, zprostředkovatelské služby, pojišťovací služby a také služby spojené s obchodováním s cennými papíry a investicemi do cenných papírů.

Transakční služby je možno chápat jako vytváření finančních dokumentů a zajišťování jejich veškerého pohybu tak, aby hospodářské subjekty měly možnost realizovat běžný platební a zúčtovací styk.

Zprostředkovatelské služby umožňují tok finančních zdrojů od spořicíh subjektů k investujícím subjektům. Jedná se o to, že úspory a investice jsou zpravidla realizovány odlišnými skupinami hospodářských subjektů – úspory jsou tvořeny především domácnostmi a investice většinou podnikateli.

Dlužníci emitují dlužnický instrument (dokument), tj. přímý cenný papír. Finanční zdroje získávají prodejem těchto cenných papírů v zásadě dvěma skupinám subjektů – nefinančním institucím (domácnosti, firmy, stát) nebo finančním institucím. Pokud se jedná o prodej nefinančním institucím, tak se jedná o různé formy přímého financování. V případě prodeje cenných papírů finančním institucím se jedná o nepřímé financování. V realitě je zejména používáno nepřímé financování – prostřednictvím zprostředkovatelů.

Zprostředkovatelé provádějí svou činnost pouze tehdy, pokud je pro ně zisková – což znamená, že výnosy ze získaných závazků musí být vyšší než náklady na vlastní vydané závazky.[8]

3.3 Bankovní soustava

Bankovní soustava České republiky je tvořena všemi druhy bank na území českého státu a jejich vzájemnými vztahy. Po pádu komunismu v roce 1989 došlo v tehdejším Československu k přechodu z centrálně plánovaného hospodářství na tržní ekonomiku. Tento milník je velice důležitý i pro bankovníctví, jelikož do roku 1989 v Československu fungoval jednoúrovňový bankovní systém s výrazným monopolem Státní banky československé.

V letech 1988 – 1989 začaly přípravné práce na reformě tehdejšího československého bankovníctví. Od 1.1.1990 vznikalo postupně několik bank, které měly přispět k rozvoji tržní ekonomiky. Vznikly tak banky v důsledku rozdělení Státní banky československé na centrální – emisní banku, dále Komerční banku, Investiční banku a Všeobecnou úvěrovou banku. Vznikly také další nové banky a koncem roku 1994 existovalo v České republice 47 bank.[10]

V současné době je bankovní soustava v České republice dvouúrovňová a je tvořena centrální bankou a komerčními bankami.

3.3.1 Centrální banka

Základním cílem centrálních bank je péče o zdravý měnový vývoj. I přesto, že je centrální banka samostatným ekonomickým subjektem vykazující zisk nebo ztrátu, není v případě centrálních bank primárním cílem dosahování zisku.

V České republice jako centrální banka působí Česká národní banka, která vznikla 1.1.1993 z do té doby existující Státní banky Československé v souvislosti s rozdělením bývalého Československa. Hlavním cílem ČNB je péče o cenovou stabilitu a její postavení je dáno Ústavou, která také zaručuje nezávislost České národní banky.

Aby centrální banky mohly naplňovat základní cíl, tak musí mít stanoveny důležité funkce, díky kterým základní cíl plní. Funkce centrálních bank se v jednotlivých státech liší, ale za základní jsou považovány následující.

Emise hotovostního oběživa

Centrální banka je jedinou bankou ve státě, která má oprávnění emitovat bankovky a mince. Česká národní banka odpovídá za zásobování oběhu dostatečným množstvím mincí a bankovek i za jejich kvalitu. Zabezpečování dodávek oběživa bankám probíhá na základě smlouvy mezi ČNB a příslušnou bankou. V současné době jsou v oběhu bankovky v hodnotě

100,- Kč, 200,- Kč, 500,- Kč, 1 000,- Kč, 2 000,- Kč a 5 000,- Kč, dále pak mince v hodnotě 1,- Kč, 2,- Kč, 5,- Kč, 10,- Kč, 20,- Kč a 50,- Kč.

Centrální banka je bankou pro ostatní banky

Komerční banky si od centrální banky mohou půjčovat úvěry a také si u ní do jisté míry musí ukládat svá depozita. Centrální banka vede bankám účty pro zúčtování obchodů, které s bankami provádí. Dále mohou banky pro plynulý chod čerpat ze svého účtu u centrální banky oběživo a naopak nadbytečné oběživo u centrální banky ukládat. Dále může CB za stanovených podmínek poskytovat úvěry i bankám, které se dostanou do likvidních problémů, ale pouze v případě, že je zajištěna návratnost těchto půjček.

Provádění měnové politiky

Prostřednictvím měnové politiky je naplňován základní cíl banky, tudíž je provádění měnové politiky asi nejvýznamnější funkcí. Jedná se o řízení množství peněz v oběhu a také úrokové sazby.

Banka státu

Centrální banka vystupuje často jako banka státu. To znamená, že vykonává bankovní služby pro vládní instituce. Centrální banka také může plnit poradní funkci vůči vládě, vést účty podle zákona o rozpočtových pravidlech, dávat do prodeje státní dluhopisy nebo vést evidenci cenných papírů.

Bankovní regulace a dohled

Bankovní regulace spočívá ve stanovení podmínek a pravidel pro podnikání v oblasti bankovníctví. Bankovní dohled spočívá v kontrole nad dodržováním těchto pravidel.[3]

Česká národní banka

Česká národní banka je zřízena Ústavou České republiky a svou činnost vyvíjí v souladu se zákonem č. 6/1993 Sb., o České národní bance. Je právnickou osobou a sídlo má v Praze. Dále existuje sedm regionálních zastoupení, a to v Praze, Ústí nad Labem, Plzni, Českých Budějovicích, Hradci Králové, Brně a Ostravě.

Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je bankovní rada, která je složena z guvernéra, dvou viceguvernéřů a čtyř dalších členů bankovní rady. Všichni členové bankovní rady jsou jmenováni prezidentem republiky, a to na nejvýše dvě šestiletá období.

V současné době (k 12.4.2016) plní úlohu guvernéra Miroslav Singer, viceguvernéřů Mojmir Hampl a Vladimír Tomšík. Dalšími členy bankovní rady jsou Kamil Janáček, Lubomír Lízal, Jiří Rusnok a Pavel Řežábek.[16]

3.3.2 Komerční banky

Komerční banky vznikly jako zprostředkovatelé mezi těmi, kteří vytváří úspory (věřitelé) a těmi, kteří potřebují nejen svůj vlastní kapitál, ale také kapitál cizí (dlužníci). Banky provádějí finanční zprostředkování na ziskovém principu.

Každá obchodní (komerční) banka má svou specifickou strukturu. Vrcholným orgánem je však Valná hromada. Dalším důležitým subjektem je Dozorčí rada a Představenstvo.

Právní vymezení banky

Banky jsou právně upraveny zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, který také stanovuje, že banky musí splňovat 4 podmínky:

- jedná se o právnické osoby se sídlem v České republice, založené jako akciová společnost,
- přijímají vklady od veřejnosti, přičemž vkladem se rozumí svěřené peněžní prostředky,
- poskytují úvěry, kterými se rozumí v jakékoliv formě dočasně poskytnuté peněžní prostředky,
- k výkonu činnosti mají bankovní licenci.

Bankovní licence

Žádost o licenci se musí předložit České národní bance, která také o udělení licence rozhoduje. Pro udělení licence musí být splněny tyto podmínky:

- průhledný a nezávadný původ základního kapitálu a dalších finančních zdrojů banky a také dostatek těchto zdrojů,
- splacení základního kapitálu v plné výši, přičemž minimální výše základního kapitálu banky musí činit nejméně 500 mil. Kč a minimálně v této výši musí být tvořen peněžitými vklady,
- způsobilost osob s kvalifikovanou účastí,

- odborná způsobilost, důvěryhodnost a zkušenost vedoucích zaměstnanců banky,
- technické a organizační předpoklady pro výkon navrhovaných činností banky,
- sestavení obchodního plánu, který vychází z navrhované strategie činnosti banky, podložený reálnými ekonomickými kalkulacemi,
- sídlo budoucí banky musí být na území České republiky.

Licence se uděluje na dobu neurčitou a není převoditelná na jinou osobu.

Bez bankovní licence nikdo nesmí přijímat vklady od veřejnosti a také nesmí vydávat elektronické peněžní prostředky. Bankovní licence je důležitá především z důvodu ochrany klientů, protože při vkladech i při elektronických peněžních prostředcích klient dočasně poskytuje své finanční prostředky příjemci vkladu. U společností, které nemají bankovní licenci hrozí nebezpečí, že by mohly přijaté peněžní prostředky vynaložit v rozporu se zájmem klienta.

Pokud dojde k zániku bankovní licence, tak daná instituce přestává být bankou a musí přestat poskytovat svoje služby. Bankovní licence může zaniknout následujícími způsoby:

- odejmutím bankovní licence,
- zrušením banky s likvidací,
- rozhodnutím valné hromady o tom, že banka již nebude poskytovat služby, ke kterým je potřeba vlastnit licenci,
- vymazáním banky z obchodního rejstříku v případě, že zaniká bez likvidace.

Právo odňat bankovní licenci náleží České národní bance, která si vyžádá vyjádření Ministerstva financí, pokud:

- se vyskytují dlouhodobé závažné nedostatky v činnosti banky nebo pobočky zahraniční banky,
- banka nebo pobočka zahraniční banky nezačala svou činnost do 12 měsíců ode dne udělení licence nebo pokud po dobu 6 měsíců neposkytuje úvěry či nepřijímá vklady od veřejnosti,
- byla licence získána díky nepravdivým údajům, které byly uvedeny v žádosti.[3]

Druhy bank

V minulosti vznikalo velké množství různých druhů bank. Banky byly zpočátku pojmenovávány podle druhu činnosti, kterou vykonávaly. Postupně však banky vykonávaly čím dál více činností a vazba mezi názvem a druhem činnosti již nebyla tak silná.

Univerzální obchodní banky

Tyto banky ve většině států tvoří značnou část subjektů bankovního trhu. Mezi nejčastější činnosti patří přijímání vkladů, poskytování úvěrů, zprostředkování platebního styku, emisní obchody, obchody s cennými papíry apod.

Velké obchodní banky zpravidla mají rozsáhlou pobočkovou síť a také zakládají dceřiné společnosti, které poskytují některé speciální produkty, např. stavební spoření, hypoteční úvěry apod.

V bankovníctví se však postupem času, stejně jako v jiných druzích podnikání, prosadil princip dělby práce a specializace. Některé banky se začaly soustředit na konkrétní bankovní činnosti, a tím byly schopny v konkurenčním boji dosahovat lepších výsledků než ostatní banky. Takhle vznikly specializované bankovní instituce, jejichž výhodou je nabízet kvalitnější služby a také mohou mít specializované banky jednodušší organizaci a řízení. Specializace však s sebou nese i nevýhody, a to nižší konkurenceschopnost a také jim hrozí vyšší riziko úpadku. Specializované obchodní banky jsou popsány níže.

Spořitelny

Spořitelny se tradičně orientovaly na shromažďování vkladů od obyvatelstva a na poskytování půjček. Většinou se jednalo o bankovní operace menšího rozsahu a ani při poskytování úvěrů a půjček obvykle nešlo o velké obchody. Tradičním nástrojem majitelů úspor byla vkladní knížka.

Stavební spořitelny

Tyto spořitelny jsou speciálním druhem spořitelny, které jsou oprávněny získávat zdroje pouze formou stavebního spoření. Disponují omezenou bankovní licencí na účelový sběr vkladů a slouží k poskytování půjček fyzickým i právnickým osobám na řešení jejich bytové situace. Prostřednictvím státního příspěvku ve formě dotace na stavební spoření je tento produkt podporován státem. Dočasný přebytek finančních prostředků je umísťován do likvidních a minimálně rizikových aktiv. Na území České republiky funguje například Českomoravská stavební spořitelna, a.s., ČS stavební spořitelna, a.s., Raiffeisen stavební spořitelna, a.s.

Hypoteční banky

Hypoteční banky se soustředí na poskytování hypotečních úvěrů a emise vlastních hypotečních zástavních listů. Tyto banky jsou jak ve světě, tak i u nás podporovány státem prostřednictvím státního příspěvku. Hypoteční úvěry jsou ve státech s tržní ekonomikou nejčastějším typem úvěru na získání bytu či domu. Obvykle se jedná o úvěr určený k financování koupě či stavby nemovitosti, modernizace, opravy či dostavby. V ČR poskytuje hypoteční úvěry několik bank, případně jejich dceřiné společnosti. K poskytovatelům patří například Česká spořitelna, ČSOB, UniCredit Bank, Raiffeisenbank aj.

Družstevní záložny

Jedná se o jednu z tradičních forem úvěrových institucí, ve kterých se občané sdružují na základě členského principu. Tato forma úvěrových institucí je rozšířena po celém světě, jelikož umožňuje shromažďovat vklady členů družstva a poskytovat jim půjčky s relativně nízkými náklady. Na našem území je považován za zakladatele Dr. Cyril Kampelík, v roce 1953 však byla tato družstva v bývalém Československu zrušena. V současné době mají tyto záložny na českém území pouze okrajový význam.

Existují také specializované banky, které zakládá stát na podporu určité části ekonomiky. Jedná se například o banky zaměřené na podporu vývozu, na podporu středních a malých podnikatelů, na podporu ekologie či zemědělství. Tyto banky jsou uvedeny níže.

Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.

Hlavní snahou této banky je podpořit vznik a rozvoj malých a středních soukromých podniků tím, že zprostředkovává bankovní záruky a zvýhodněné úvěry. Dále poskytuje například služby investičního bankovníctví, zřizuje a vede termínované vklady a podporuje opravy bytových domů.

Česká exportní banka, a.s.

Tato banka vznikla na podporu vývozu a povědomí o České republice ve světě, což v důsledku vede k podpoře celkové konkurenceschopnosti České republiky. Českým investorům poskytuje výhodné financování jejich záměrů vybudovat nové výrobní kapacity v zahraničí nebo kapitálově vstoupit do zahraničních firem. Česká exportní banka také podporuje služby financování malých a středních podniků, jejichž činnost je svázána s exportem.

Exportní garanční a pojišťovací společnost, a.s. (EGAP)

Exportní garanční a pojišťovací společnost je specializovaná státní úvěrová pojišťovna. Je součástí státní podpory exportu a poskytuje vývozcům a bankám financujícím vývoz ochranu před rizikem nezaplacení z komerčních i teritoriálních důvodů.[10]

Struktura bank

V českém bankovním sektoru se banky obvykle dělí podle výše bilanční sumy. Český bankovní systém obsahuje následující druhy bank:

- velké banky (bilanční suma nad 100 mld. Kč) – např. Česká spořitelna, Československá obchodní banka, Komerční banka;
- střední banky (bilanční suma 15 až 100 mld. Kč) – např. Citibank, Česká exportní banka, Raiffeisenbank;
- malé banky (bilanční suma nižší než 15 mld. Kč) – např. PPF banka, Wüstenrot hypoteční banka;
- pobočky zahraničních bank – např. ING bank, Deutsche Bank, Waldviertel Sparkasse;
- stavební spořitelny – Stavební spořitelna České spořitelny, Wüstenrot – stavební spořitelna. [3]

3.4 Bankovní produkty

Bankovním produktem rozumíme nabídku jednotlivých služeb, které nabízejí banky klientům (zpravidla za poplatek).

I přes to, že se jednotlivé bankovní produkty odlišují, můžeme za jejich společné rysy považovat následující:

- nemateriální (nehmotný) charakter,
- dualismus,
- vzájemná propojenost a podmíněnost.

Nemateriální (nehmotný) charakter

Díky nemateriálnímu charakteru vyplývají pro bankovní produkty následující vlastnosti:

- nejsou skladovatelné – není možné, aby se banka předzásobila. Banka musí být připravena denně reagovat na poptávky klientů, což znamená velké nároky na udržování kapacit banky;
- jsou abstraktní – jinými slovy nejsou viditelné a pro úspěšnost banky je nutná kvalitní reklama a poradenská činnost, díky které banka své produkty propaguje a ukazuje jejich přednosti;
- nejsou patentovatelné – nové produkty jsou rychle napodobitelné a neochrannitelné před konkurencí.

Dualismus

Podstatou dualismu je to, že jednotlivé produkty jsou spojením hodnotové a věcné stránky. Hodnotová stránka je dána jeho finančním objemem (např. objemem úvěru, bankovního převodu,...). Hodnotovou stránku měříme v peněžních jednotkách. Věcná stránka je výsledkem působení technických a materiálních faktorů. Věcná stránka je vyjádřena počtem jednotlivých produktů (např. počet úvěrů, bankovních převodů,...).

Vzájemná propojenost a podmíněnost

Vzájemná propojenost a podmíněnost znamená to, že jeden produkt nemůže fungovat bez druhého (př.: banka nemůže provádět bezhotovostní platební styk bez toho, aniž by vedla klientům běžné účty).

Bankovní produkty lze rozdělit i podle jejich odrazu v bilanci:

- Aktivní bankovní obchody – odrážejí se v aktivech rozvahy banky. Banka se stává věřitelem a vznikají jí různé pohledávky (např. při poskytování úvěrů, při zakoupení majetkových cenných papírů).
- Pasivní bankovní obchody – odrážejí se v pasivech rozvahy banky. Banky vznikají závazky a ocitá se v dlužnickém postavení (např. příjem vkladů, emise vlastních dluhopisů).
- Neutrální bankovní obchody – při nich banka nevystupuje ani ve věřitelském, ani v dlužnickém postavení. Jedná se o obchody, při kterých banka provádí určitou službu pro klienta, ale nevzniká jí žádná pohledávka ani závazek. [3]

3.4.1 Běžný účet

Běžný účet je základním nástrojem pro řízení financí. Hlavním účelem běžného účtu je bezhotovostní hospodaření s penězi. Běžný účet neslouží jen ke skladování peněz, ale ke snadnější manipulaci. Obsluhovat běžný účet je možné pomocí internet-bankingu, který je v posledních letech využíván čím dál více.

K běžnému účtu dostávají klienti zpravidla debetní⁹ platební kartu a pomocí ní můžou manipulovat s penězi. Peníze na účet můžou klienti vkládat buď v hotovosti na přepážce banky, nebo převodem z jiného účtu. Finanční prostředky je možno z účtu získat podobně zpět. Jedná se například o výběr hotovosti z bankomatu nebo na přepážce, platbu kartou při nákupu a nebo bezhotovostní převod na jiný účet.

Nabídka běžných účtů je odlišná pro fyzické a právnické osoby. Je možné založit účet pro občany, podnikatele, firmy, municipality, neziskové organizace, bytová družstva aj. V rámci účtů pro občany jsou často nabízeny speciální účty pro studenty, které jsou velice výhodné z hlediska nákladů.[13]

3.4.2 Bankomat

Bankomat je samoobslužné zařízení, díky kterému mohou držitelé platebních karet vybírat hotovost z jejich běžných účtů. Dříve byl problém s malým počtem bankomatů a výběr tak byl omezen úředními hodinami na pobočkách banky, a také nebylo možné vybírat hotovost u bankomatu jiné banky, než u které měl klient platební kartu. V současné době však dochází ke zvyšování počtu bankomatů, které již umožňují výběry v jakoukoliv denní i noční hodinu z bankomatu vlastní, ale i cizí banky.

3.4.3 Internetové bankovníctví

Internetové bankovníctví je jedna z nejrozšířenějších a nejoblíbenějších metod obsluhy bankovních účtů. Prostřednictvím internetového bankovníctví mohou klienti obsluhovat své bankovní účty. Je možné zjistit například disponibilní či účetní zůstatek, zadat jednorázový či trvalý příkaz k úhradě apod.

⁹ S debetní kartou můžou klienti platit pouze tehdy, pokud mají kladný zůstatek na bankovním účtě.

Internetové bankovníctví je v poslední době čím dál více využíváno. Důvodem může být rychlý, levný a snadný přístup k účtu (poplatky u internetového bankovníctví bývají nižší než na přepážce a hlavně není internetové bankovníctví omezeno otevírací dobou poboček). Z pohledu banky je to úspora pracovníků na přepážkách. Internetové bankovníctví však s sebou nese bezpečnostní riziko, jelikož se příkazy často posílají z nedostatečně zabezpečených počítačů.

3.4.4 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr je úvěr, který je určený nejen fyzickým, ale i právnickým osobám. Hypotéka musí být zajištěna zástavním právem k nemovitosti na území České republiky. Většinou se ručí financovanou nemovitostí, ale není to podmínkou. Hypoteční banky nabízejí v podstatě dva typy úvěrů. Prvním je tzv. účelová hypotéka, která je vázaná na investici do nemovitosti. Druhým typem je tzv. neúčelová hypotéka (tzv. „americká“ hypotéka), kdy lze úvěr použít na cokoliv.

Mezi účely úvěru může patřit například:

- koupě nemovitosti (bytu, rodinného domu, pozemku),
- financování nemovitosti (i přístavby),
- financování rekonstrukce,
- koupě podílu nemovitostí,...

3.4.5 Spořicí účet

Účelem spořicího účtu je shromažďování finančních prostředků, které klient poskytuje bance prostřednictvím svého spoření. Jako odměnu poskytuje banka klientovi vyšší úročení než u běžných účtů. Některé banky nabízejí zhodnocení v řádech desetin procenta, jiné však nabízejí úrok kolem 2%.

Spořicí účet může být veden ve dvou formách:

- 1) Spořicí účet s výpovědní lhůtou – výpovědní lhůta má délku od několika dnů nebo týdnů až po jeden rok. Je zde možnost vybrat vložené prostředky před uplynutím výpovědní lhůty, ale klient musí počítat se sankčními poplatky.

- 2) Spořicí účet bez výpovědní lhůty – u účtu bez výpovědní lhůty lze vybrat peníze z účtu kdykoliv a bez jakýchkoliv sankcí.[14]

3.4.6 Bankovní poplatky

Bankovní poplatky lze chápat jako „ceny za služby poskytované bankami klientům a jako takové se utvářejí na trhu bankovních služeb“.¹⁰ Bankovní poplatky jsou velice diskutovaným tématem. Proto je jim věnována tabulka č. 3.1.

Tabulka 3.1: Přehled poplatků na běžných účtech u vybraných českých bank k 31.1.2016

Banka	Název účtu	Úročení účtu	Vedení účtu měsíčně	Výběr z vlastního bankomatu	Výběr z cizího bankomatu	Platba do jiné banky	Přijatá platba z jiné banky	Výpis poštou	Výběr na přepážce
Air Bank	Běžný účet s Malým tarifem	1,30%	0,00 Kč	0,00 Kč	25,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	25,00 Kč	x
Air Bank	Běžný účet s Velkým tarifem	1,30%	100,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	x
Česká spořitelna	Osobní účet (základní)	0,01%	29,00 Kč	6,00 Kč	40,00 Kč	4,00 Kč	7,00 Kč	14,50 Kč	65,00 Kč
Česká spořitelna	Osobní účet (s maximem výhod)	1,50%	268,00 Kč	0,00 Kč	40,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	14,50 Kč	65,00 Kč
ČSOB	ČSOB Konto	0,01%	50,00 Kč	6,00 Kč	35,00 Kč	3,00 Kč	6,00 Kč	10,00 Kč	60,00 Kč
Equa bank	Běžný účet	0,01%	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	29,00 Kč	x
Era/Poštovní spořitelna	Era osobní účet	0,01%	26,00 Kč	5,00 Kč	30,00 Kč	1,00 Kč	0,00 Kč	10,00 Kč	35,00 Kč
Fio banka, a.s.	Běžný účet bez poplatků	0,00%	0,00 Kč	9,00 Kč	30,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	10,00 Kč	0,00 Kč
GE Money Bank	Genius Start	0,01%	59,00 Kč	15,00 Kč	40,00 Kč	6,00 Kč	5,00 Kč	15,00 Kč	60,00 Kč
J&T BANKA	Běžný účet	0,00%	0,00 Kč	30,00 Kč	30,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	50,00 Kč
Komerční banka	TOP nabídka	0,25%	490,00 Kč	9,00 Kč	35,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	25,00 Kč	60,00 Kč
Komerční banka	MůjÚčet	0,01%	68,00 Kč	9,00 Kč	39,00 Kč	6,00 Kč	0,00 Kč	25,00 Kč	60,00 Kč
mBank	mKonto	0,00%	0,00 Kč	35,00 Kč	35,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	30,00 Kč	x
PPF banka	Běžný účet	0,10%	0,00 Kč	30,00 Kč	30,00 Kč	4,00 Kč	3,50 Kč	50,00 Kč	20,00 Kč
Raiffeisenbank	Běžný účet	0,10%	30,00 Kč	2,00 Kč	27,00 Kč	2,00 Kč	7,00 Kč	20,00 Kč	17,00 Kč
Sberbank CZ	Běžný účet	0,01%	47,00 Kč	5,00 Kč	37,00 Kč	5,00 Kč	0,00 Kč	40,00 Kč	60,00 Kč
UniCredit Bank	Expresní konto	0,10%	69,00 Kč	0,00 Kč	30,00 Kč	6,00 Kč	6,00 Kč	20,00 Kč	55,00 Kč
ZUNO BANK	ÚČET	0,00%	0,00 Kč	28,00 Kč	28,00 Kč	0,00 Kč	0,00 Kč	48,00 Kč	x

Zdroj: <http://www.bankovni-poplatky-srovnani.cz/>, zpracování: vlastní.

¹⁰ TOMŠÍK, Vladimír. Banky nejsou zlé, vydělávat musejí. www.cnb.cz [online]. Česká národní banka, 2013 [cit. 25.2.2016].

3.5 Seznam a vývoj tří největších obchodních bank

V úvodu této podkapitoly je nutno definovat pojem „největší“. Tento výraz je možno chápat jako banky s nejvyšším počtem klientů nebo banky podle nejvyšší bilanční sumy.¹¹ Seznam největších komerčních bank podle počtu klientů a podle bilanční sumy zobrazují následující tabulky č. 3.2. a 3.3.

Tabulka 3.2: Seznam 5 největších komerčních bank podle počtu klientů

Banka	Počet klientů
Česká spořitelna, a.s. (ČS)	5 milionů
Československá obchodní banka, a.s. (ČSOB)	2,9 milionu
Komerční banka, a.s. (KB)	1,6 milionu
GE Money bank, a.s.	1 milion
mBank, a.s.	534 tisíc

Zdroj: Aktuálně.cz. Zpracování: vlastní.

Poznámka: Data jsou ke konci 1. čtvrtletí 2015 s výjimkou banky mBank, která udala stav ke konci roku 2014.

Tabulka 3.3: Seznam 5 největších komerčních bank podle bilanční sumy (v mld. Kč)

Banka	Bilanční suma (v mld. Kč)
Československá obchodní banka, a.s. (ČSOB)	953,1
Česká spořitelna, a.s. (ČS)	924,9
Komerční banka, a.s. (KB)	912,2
UniCredit Bank, a.s.	537
Raiffeisenbank, a.s.	222,8

Zdroj: Aktuálně.cz. Zpracování: vlastní.

Poznámka: Data jsou ke konci 1. čtvrtletí 2015.

¹¹ Bilanční suma = součet všech aktiv nebo součet všech pasiv. Oba součty se vždy rovnají (bilanční rovnice).

3.5.1 Vývoj tří největších bank podle počtu klientů

Česká spořitelna, a.s.

Historie České spořitelny začíná v roce 1825. V tomto roce zahájila svoji činnost „Spořitelna česká“. V roce 1992 vznikla v právní podobě akciové společnosti Česká spořitelna, která působí dodnes.

Důležitým milníkem v historii České spořitelny byl rok 2000, kdy se stala členem finanční skupiny Erste Group se sídlem ve Vídni, která sdružuje společnosti v oblasti financí a poskytuje své služby více než 17 milionům klientů.

Česká spořitelna se orientuje na drobné klienty, malé a střední firmy, města a obce. V soutěži Fincentrum Banka roku získala Česká spořitelna již podvanácté v řadě ocenění Nejdůvěryhodnější banka roku a také byla zvolena Bankou roku 2015. ČS nabízí svým klientům své služby prostřednictvím poboček, bankomatů a platbomatů.¹²

Mezi základní ukazatele obchodní činnosti patří například:

- průměrný počet pracovníků,
- počet poboček,
- počet klientů,
- počet osobních účtů,
- počet aktivních karet,
- počet bankomatů a platbomatů.[19]

Československá obchodní banka, a.s.

Československá obchodní banka, a.s. byla založena v roce 1964. Její původní zájem byl zaměřený na zahraniční obchod, na který se banka orientovala až do roku 1990. V roce 1999 se stal jejím většinovým vlastníkem KBC Bank. Dalším důležitým rokem v historii banky je rok 2000, kdy ČSOB přebírá Investiční a poštovní banku.

Mezi dceřiné společnosti ČSOB patří například Hypoteční banka, Českomoravská stavební spořitelna, ČSOB Investiční společnost, ČSOB Leasing a ČSOB Penzijní fond Stabilita. Služby Československé obchodní banky jsou zaměřeny na fyzické osoby, malé

¹² Platbomat = umožňuje klientovi zadat rychle a levně příkazy k úhradě.

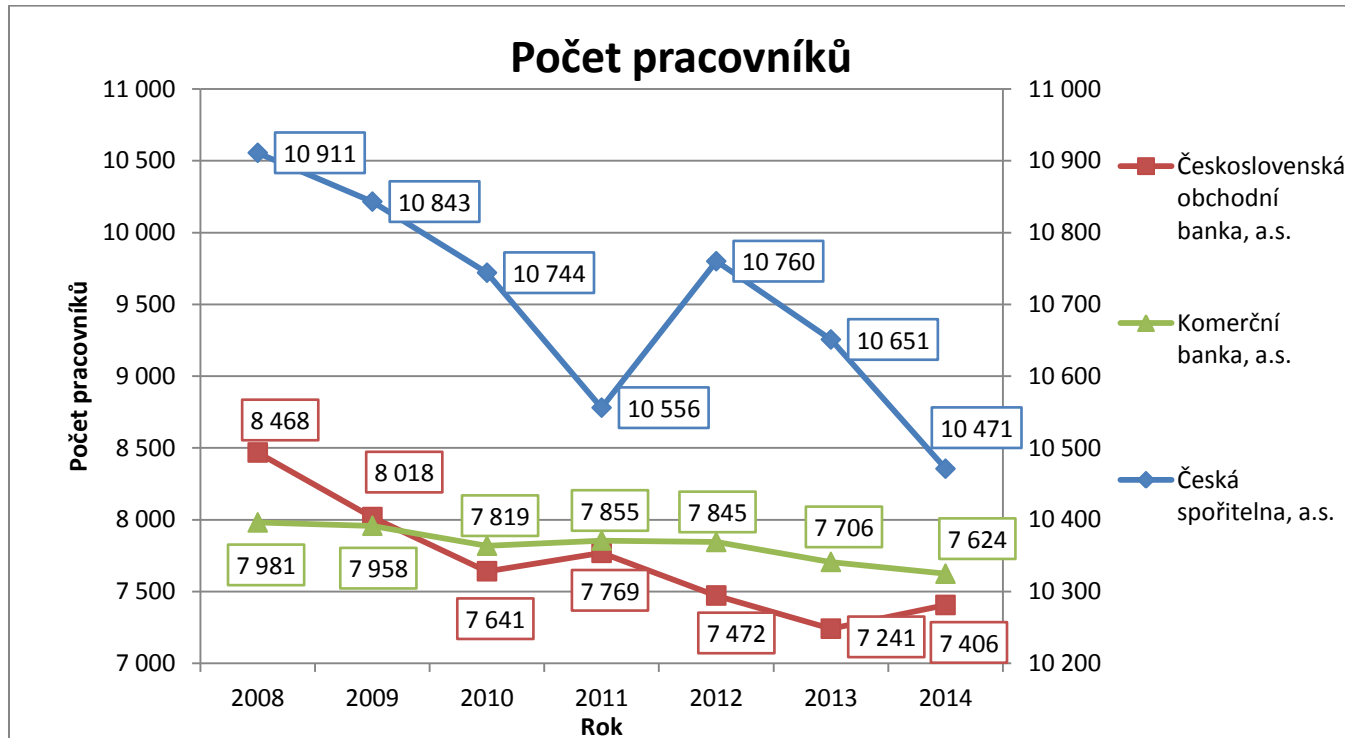
a střední podnikatele, ale i na velké firmy a korporace. ČSOB také působí pod názvem Poštovní spořitelna. [12]

Komerční banka, a.s.

Komerční banka vznikla vyčleněním obchodní činnosti z bývalé Státní banky československé na území České republiky v roce 1990. V roce 1999 zveřejnila vláda České republiky inzerát, který vyzýval potenciální investory, aby se vyjádřili k předběžnému zájmu o koupi státního podílu v Komerční bance. V roce 2001 rozhodla vláda ČR, že státní podíl v KB získá Société Générale za 40 mld. Kč. Komerční banka vyhrála celou řadu ocenění, například v roce 2011 získala ocenění Banka roku 2011 v soutěži, kterou organizovala společnost Fincentrum. V roce 2012 KB toto ocenění obhájila již popáté.

V příloze č. 1 je uvedeno srovnání ukazatelů obchodních činností tří největších bank podle počtu klientů. Pro přehlednější znázornění těchto ukazatelů jsou uvedeny následující grafy 3.1 – 3.4.

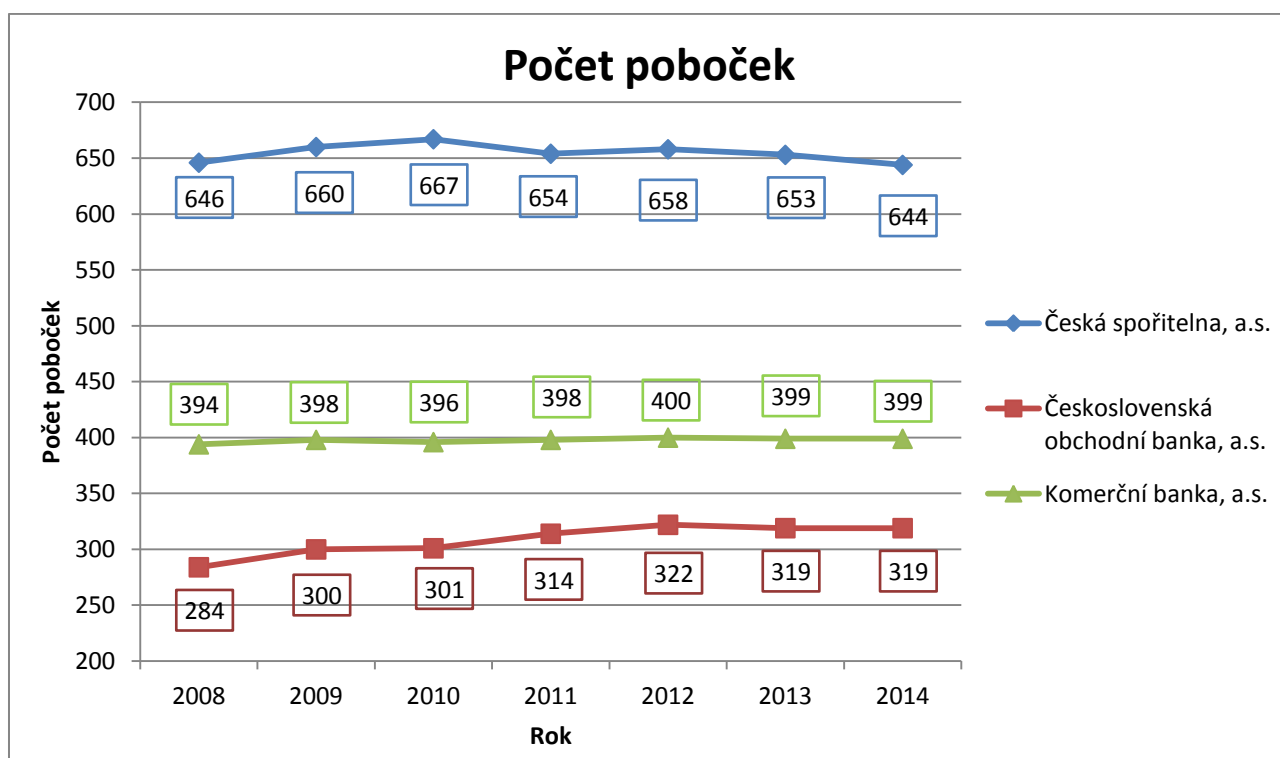
Graf 3.1: Srovnání počtu pracovníků 3 bank v letech 2008 - 2014

Zdroj: Výroční zprávy ČS 2010, 2014; Výroční zprávy ČSOB 2009, 2014; Výroční zprávy KB 2009, 2014. Zpracování: vlastní.

Z grafu číslo 3.1 je patrné, že nejvíce pracovníků je zaměstnáno v České spořitelně. Ve sledovaném období však dochází u všech sledovaných bank k poklesu počtu pracovníků. Počet pracovníků je závislý na počtu klientů bank a také na rozvoji internetbankingu. U počtu pracovníků Československé obchodní banky vidíme nejvyšší pokles (přes 1000 pracovníků). Komerční banka zaznamenala nejmenší pokles (357 pracovníků) v období 2008 – 2014.

Graf 3.2: Srovnání počtu poboček 3 bank v letech 2008 – 2014

Zdroj: Výroční zprávy ČS 2010, 2014; Výroční zprávy ČSOB 2009, 2014; Výroční zprávy KB 2009, 2014. Zpracování: vlastní.

Z grafu číslo 3.2 lze vidět, že nejvíce poboček má Česká spořitelna, což je samozřejmě důsledek největšího počtu klientů. Poboček ve sledovaném období 2008 – 2014 nijak výrazně neubývá a ani nepřibývá, což je odrazem dlouhodobého silného a stabilního postavení bank na bankovním trhu. Postupný a stabilní nárůst počtu poboček je zaznamenán u Československé obchodní banky. Od roku 2008 do konce roku 2014 přibýlo 35 poboček. U Československé obchodní banky jsou mimo poboček ČSOB započítána i Era finanční centra.

Pro přehlednost počtu poboček je níže uvedena tabulka č. 3.4, která uvádí počty poboček v jednotlivých krajích České republiky.

Tabulka 3.4: Přehled počtu poboček bank v jednotlivých krajích ČR k 25.2.2016

Kraj	Česká spořitelna, a.s. ¹³	Československá obchodní banka, a.s. ¹⁴	Komerční banka, a.s.
Jihočeský	56	18	25
Jihomoravský	68	19	45
Karlovarský	17	8	12
Vysočina	36	6	21
Královéhradecký	42	15	25
Liberecký	28	7	15
Moravskoslezský	63	22	37
Olomoucký	34	14	19
Pardubický	38	10	25
Plzeňský	38	13	24
Praha	93	44	70
Středočeský	75	21	37
Ústecký	33	15	22
Zlínský	35	12	17
Celkem	656	224	394

Zdroj: webové stránky ČS, ČSOB a KB. Zpracování: vlastní.

Z tabulky číslo 3.4 lze vyčíst, že u všech tří sledovaných bank je nejméně poboček v Karlovarském kraji, který leží na nejzazším západě Čech. V Karlovarském kraji je také nejméně počet obyvatel a nejnižší hrubý domácí produkt na obyvatele ze všech sledovaných

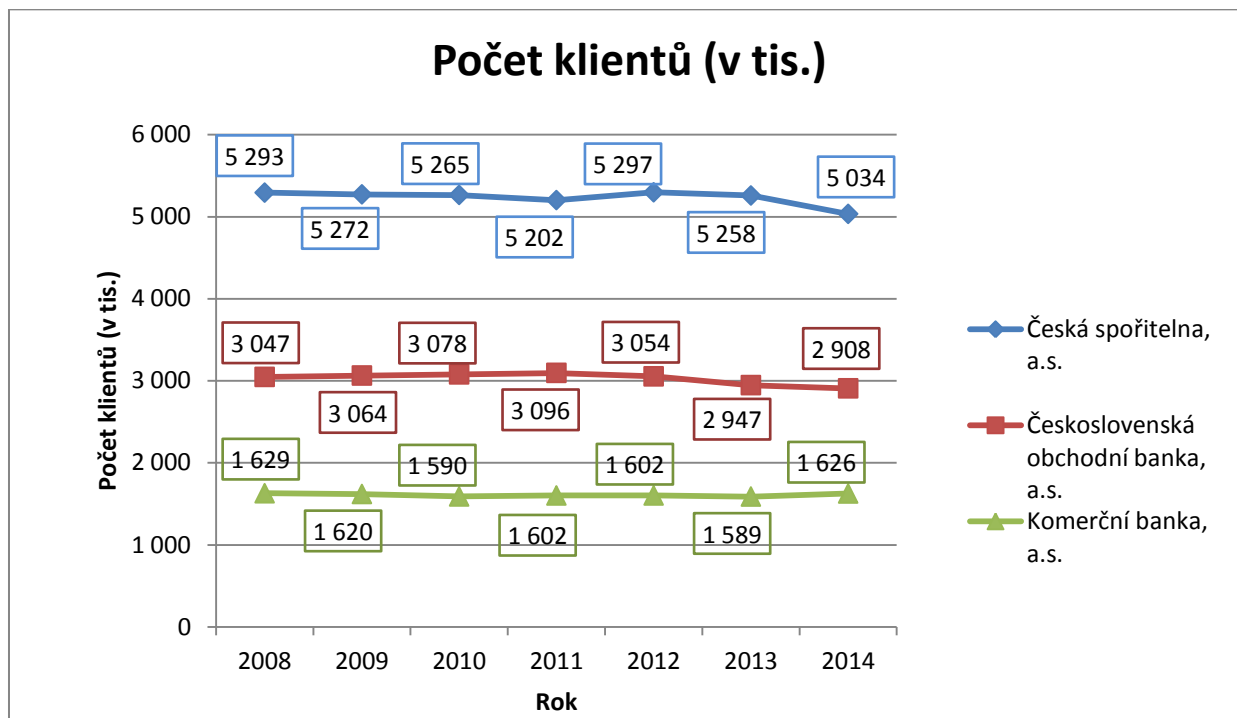
¹³ Zahrnuje i následující pobočky:

- Pobočky ERSTE Premier centrum (nadstandardní bankovní služby pro movitou klientelu)
- Pobočky Hypoteční centrum (obsluha klientů se zájmem o financování bydlení)
- Pobočky Regionální korporátní centrum (obsluha pro firmy s obratem nad 30 milionů Kč)
- Pobočka Expat centrum (nadstandardní bankovní služby pro movitou klientelu)
- Pobočka Trade Finance (obchodní místo centrály)
- Pobočka Odbor Korporátní zákazníci (obchodní místo centrály)
- Pobočka Komunální financování

¹⁴ Nezahrnuje Era finanční centra.

krajů. Ekonomická síla Karlovarského kraje je také nízká, jelikož je kraj soustředěn převážně na lázeňství. Naopak nejvíce poboček je v kraji Praha, který je v podstatě opakem Karlovarského kraje.

Graf 3.3: Srovnání počtu klientů 3 bank v letech 2008 – 2014

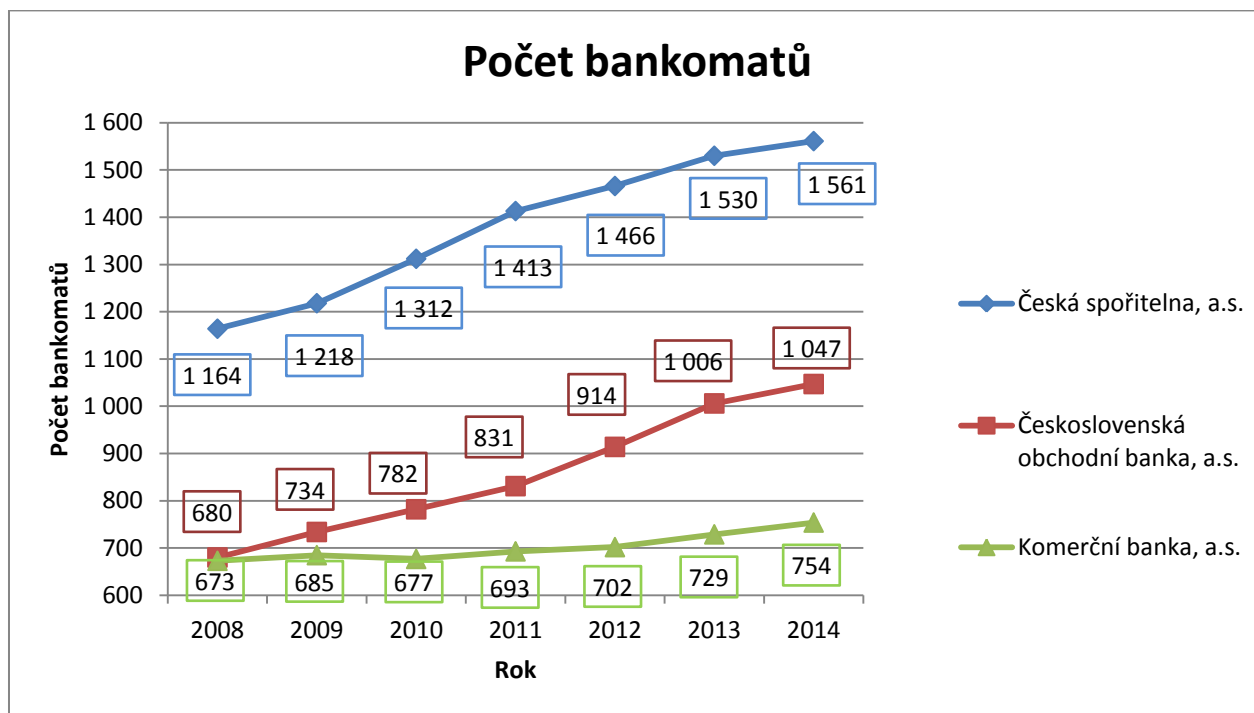
Zdroj: Výroční zprávy ČS 2010, 2014; Výroční zprávy ČSOB 2009, 2014; Výroční zprávy KB 2009, 2014. Zpracování: vlastní.

Graf číslo 3.3 ukazuje srovnání počtu klientů. U všech tří sledovaných bank dochází ve sledovaném období k úbytku počtu klientů. Tento úbytek lze vysvětlit tím, že se neustále zvyšuje konkurence na bankovním trhu a tím pádem odcházejí stávající klienti k novým bankám, které nabízejí výhodné služby. Česká spořitelna v průběhu šesti let ztratila 259 042 klientů, Československá obchodní banka 139 000 klientů a Komerční banka jen 3 000 klientů.

Graf číslo 3.4 zobrazuje počet bankomatů. U všech sledovaných bank v celém sledovaném období roste počet bankomatů. Tento nárůst lze vysvětlit zvyšující se poptávkou klientů bank po bankomatu své banky. Nejvyšší nárůst bankomatů proběhl u České

spořitelny, kdy přibýlo 397 bankomatů v průběhu 6 let. U Československé obchodní banky to bylo 367 bankomatů.

Graf 3.4: Srovnání počtu bankomatů 3 bank v letech 2008 – 2014

Zdroj: Výroční zprávy ČS 2010, 2014; Výroční zprávy ČSOB 2009, 2014; Výroční zprávy KB 2009, 2014. Zpracování: vlastní.

4 Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní a kvalitativní perspektivy

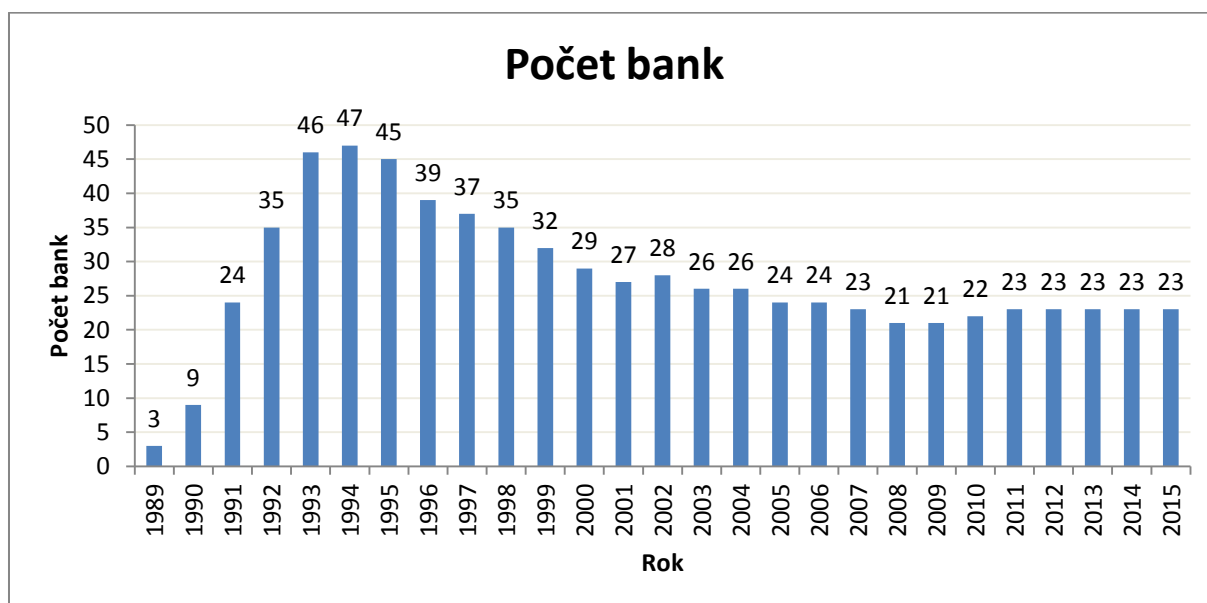
Tato kapitola obsahuje praktickou část, která je zaměřena na kvantitativní a kvalitativní pohled na prostorový vývoj bankovního systému. Kvantitativní část obsahuje vývoj počtu bank a také změny v lokalizaci sídel bank od roku 1996 až do konce roku 2015. Kvalitativní část je mimo jiné zaměřena faktory, které byly důležité při lokalizaci sídel bank a poboček.

4.1 Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvantitativní perspektivy

Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.1, tak v 90. letech 20. století došlo k přechodu na tržní hospodářství. Tento milník byl velice důležitý pro umožnění vstupu ostatním institucím na bankovní trh. Kromě České národní banky tak začaly na českém trhu působit další bankovní instituce, kterým Česká národní banka uděluje licence k provozování činnosti.

V grafu číslo 4.1 je uveden počet komerčních bank od roku 1989 až do roku 2015. Tato časová řada dlouhá 27 let poskytuje ucelený pohled na vývoj počtu bank.

Graf 4.1: Vývoj počtu komerčních bank mezi lety 1989 až 2015

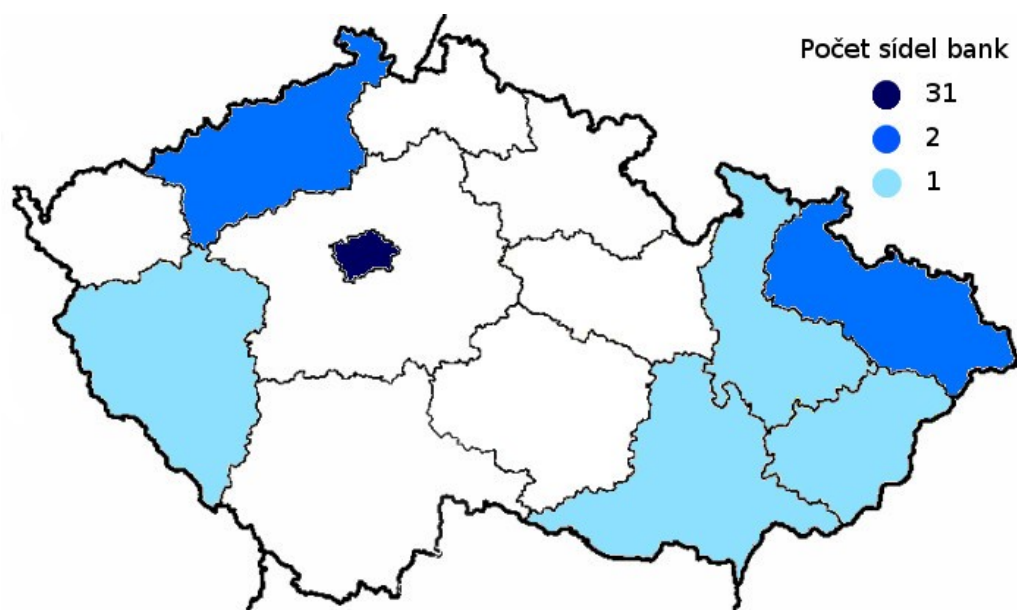

Poznámka: v grafu jsou zahrnuty pouze banky se sídlem v ČR, nikoliv pobočky zahraničních bank. Zdroj: ČNB. Zpracování: vlastní.

Jak jde vidět z grafu číslo 4.1, tak po roce 1989 došlo k vysokému nárůstu počtu bank v České republice. Po roce 1989 došlo k přechodu z jednostupňového na dvoustupňový bankovní systém. Právě ve dvoustupňovém bankovním systému došlo k velkému rozmachu počtu komerčních bank. Nejvíce bank na našem území působilo v roce 1994, kdy existovalo celkem 47 bank. Od tohoto roku začal počet bank pomalu klesat – kvůli důsledkům probíhající konsolidace došlo k úpadkům několika bank. Kolem roku 2000 nastala další fáze, kdy se počet bank snižoval kvůli fúzím, což je ale jev, který se vyskytuje běžně. K 31.12.2015 působilo na našem území celkem 23 bank. Detailnější popis vzniku a zániku bank je popsán v kapitolách dále.

Následující část je zaměřena na prostorové rozmístění sídel bank působících v České republice od roku 1996 do roku 2015. Tato časová řada je dostatečná pro vykreslení vývoje sídel bank v posledních letech.

Obrázek 4.1: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1996

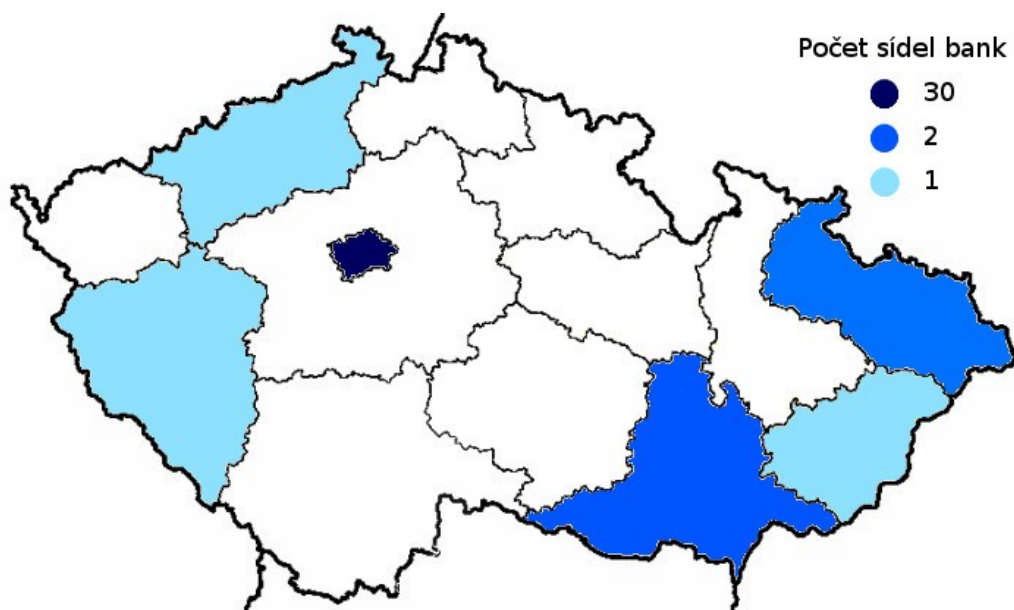

Zdroj: Výroční zpráva ČNB 1996. Zpracování: vlastní.

K 31. prosinci 1996 působilo na území České republiky celkem 39 bank, z toho 31 bank sídlilo v Praze, jiná sídla byla rozmístěna po celé České republice – Banka Haná, a.s. měla sídlo v Brně, Ekoagrobanka, a.s. a Universal banka, a.s. v Ústí nad Labem, Foresbank, a.s. ve Zlíně, Moravia Banka, a.s. ve Frýdku – Místku, Plzeňská banka, a.s. v Plzni, Union banka, a.s. v Ostravě a Zemská banka, a.s. v Olomouci.

V roce 1996 se dostalo celkem 5 bank do nucené správy.¹⁵ V příloze číslo 2 jsou uvedeny tyto banky včetně data zavedení nucené správy. V tomto roce byla také odňata licence dvěma bankám. Jednalo se o První slezskou banku, a.s., které byla odňata licence dne 13.5.1996. Hlavním důvodem byly nedostatky, které vedly ke zhoršení finanční situace a ke vzniku platební neschopnosti této banky. Další bankou s odňatou licencí je Kreditní banka Plzeň, a.s. Tato banka se dostala do ztráty téměř 12 miliard korun. Za hlavní příčinu ztráty byly bankovní záruky¹⁶, kterými banka ručila za řadu podezřelých obchodů.

Obrázek 4.2: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1997

Zdroj: Výroční zpráva ČNB 1997. Zpracování: vlastní.

O rok později, v roce 1997, již neměla žádná banka sídlo v Olomouckém kraji. Zemská banka, která tam do té doby působila, se přejmenovala na EXPANDIA BANKA, a.s. a své sídlo přesunula do Prahy. Do Jihomoravského kraje, konkrétně do Brna, přesunula své působení Österreichische Volksbanken AG s novým názvem Volksbank, a.s. a v Ústeckém kraji byla odňata licence bance EKOAGROBANKA, a.s., protože banka neplnila opatření tzv. zpřísněného režimu ČNB, tudíž v tomto kraji zůstalo sídlo jen jedné banky. Celkem na našem území působilo 37 bank, z toho 30 jich mělo sídlo v Praze.

¹⁵ V České republice zavádí nucenou správu Česká národní banka nad bankou nebo pobočkou zahraniční banky, pokud její činnost vykazuje závažné nedostatky ohrožující stabilitu bankovního systému.

¹⁶ Jedná se o písemné prohlášení banky, že uspokojí věřitele do výše určené peněžní částky dle obsahu záruční listiny, pokud dlužník nesplní svůj závazek.

V roce 1997 byly odňaty licence celkem 4 bankám. Dále se jednalo o Bankovní dům SKALA, a.s. (přejmenováno na Baska, a.s.), který v roce 1996 převzala Union banka, stejně jako Evrobanku, a.s. a také byla odňata licence Realitbance, a.s. Data odnětí licence obsahuje příloha č. 3.

V roce 1998 nenastaly žádné výrazné změny týkající se prostorového rozmístění sídel bank. Celkem na našem území působilo 35 bank, z toho 28 mělo sídlo v Praze a situace v ostatních krajích zůstala stejná jako v předchozím roce (viz příloha č. 4). Došlo k několika velkým změnám v působení bank.

V tomto roce přibyla na bankovním trhu nová banka, a to GE Capital bank, a.s., se sídlem v Praze a se základním kapitálem 500 mil. Kč.

Dále byla odňata bankovní licence 4 bankám. Toto odnětí se týkalo následujících institucí: Agrobanka Praha, a.s. (v souvislosti s krachem se banka ocitla ve špatné likvidní situaci a ČNB schválila rozdělení banky na 2 části – zdravou část koupila nově založená dceřiná společnost GE Capital Bank a zbývající část je v likvidaci), Velkomoravská banka, a.s. (v nucené správě byla již od roku 1996 a to kvůli ztrátám přes 577 mil. Kč, které dokonce přesáhly základní kapitál banky), Pragobanka, a.s. (ČNB odebrala licenci kvůli neplnění závazných ukazatelů stabilizačního programu) a COOP Banka, a.s. (banka byla již od roku 1996 v nucené správě kvůli ztrátě).

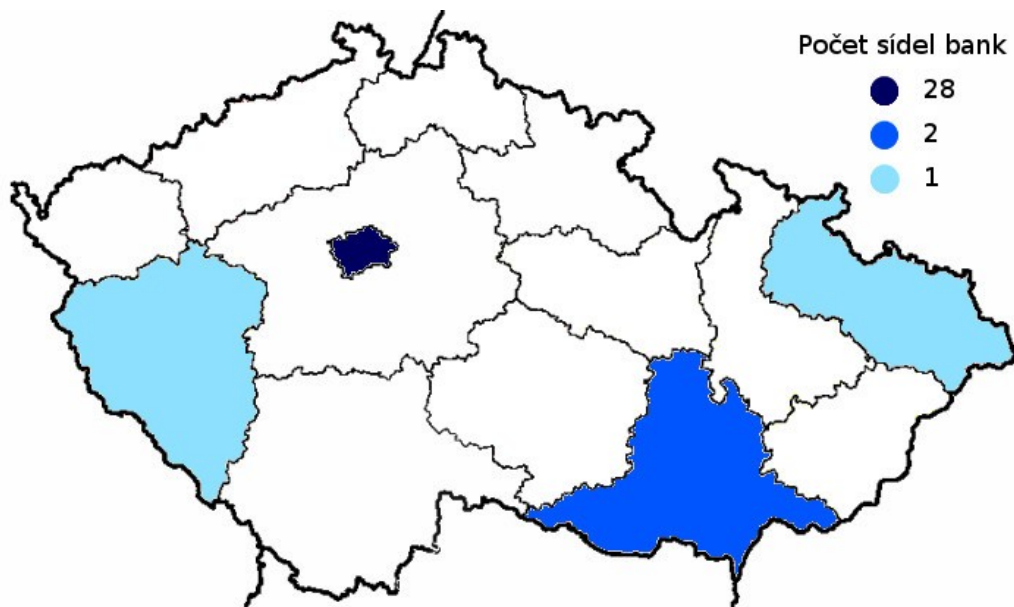
V roce 1998 také došlo k zániku bank bez likvidace. Dvě banky zanikly kvůli fúzi s jinými bankami – Bank Austria, a.s. (fúze s Bank Austria Creditanstalt Czech republic, a.s.) a HYPO-BANK CZ a.s. (fúze s HypoVereinsbank CZ, a.s.). Další zaniklou bankou je Westdeutsche Landesbank CZ, a.s., jejíž činnost ani nebyla nikdy zahájena.

Došlo také k přejmenování tří bank:

- AR Stavební spořitelna a.s. → Raiffeisen stavební spořitelna a.s.
- GiroCredit-Sparkassen Banka Praha a.s. → Erste Bank Sparkassen (CR) a.s.
- Vereinsbank (CZ) a.s. → HypoVereinsbank CZ a.s.

V roce 1999 již došlo k dalším změnám v prostorovém rozmístění sídel bank. Tyto změny demonstruje obrázek číslo 4.3.

Obrázek 4.3: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1999

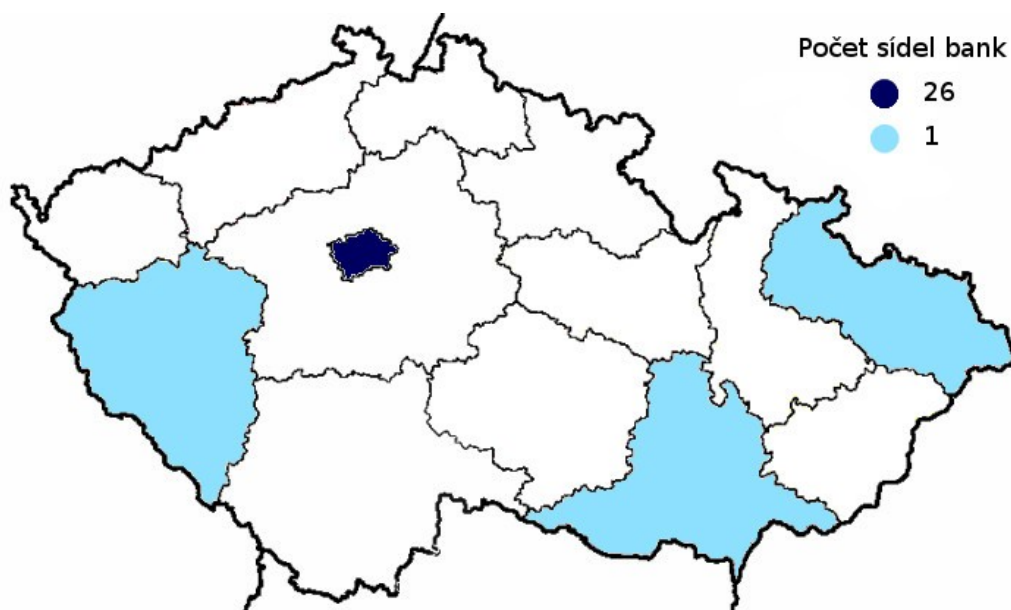
Zdroj: Výroční zpráva ČNB 1999. Zpracování: vlastní.

Z obrázku č. 4.3 je patrné, že na našem území působilo v roce 1999 celkem 32 bank, z nichž 28 mělo sídlo v Praze, 2 v Jihomoravském kraji a 1 v Moravskoslezském a Plzeňském kraji. V porovnání s rokem 1998 již nejsou sídla bank v Ústeckém a Zlínském kraji, a to z důvodu zániku bank.

V Ústeckém kraji zanikla Universal banka, a.s. z důvodu nedostatečné kapitálové přiměřenosti a banka také neplnila kritéria stabilizačního programu. Licence jí byla odňata dne 10.2.1999. Dále zanikla Moravia banka, a.s. v Moravskoslezském kraji z důvodu přetrvávání závažných nedostatků v činnosti banky a také zanikla Foresbank, a.s. ve Zlínském kraji. Bance byla odňata licence 1.3.1999. Foresbanka začala působit jen jako akciová společnost bez povolení působit jako banka.

Mezi roky 2000 až 2003 nenastaly žádné výrazné změny v prostorovém uspořádání sídel bank. V roce 2000 působilo na území našeho státu 29 bank, z toho 26 mělo sídlo v Praze, jak zobrazuje obrázek 4.4.

Obrázek 4.4: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2000

Zdroj: Výroční zpráva ČNB 2000. Zpracování: vlastní.

V roce 2000 nezačala na českém bankovním trhu působit žádná nová banka. Jedné bance byla odňata bankovní licence, a to bance s názvem Banka Haná, a.s., která následně působila jen jako akciová společnost. Došlo také k další fúzi, kdy se Erste Bank Sparkassen CR a.s. spojila s rakouskou Erste bank.

Za zmínku stojí zavedení nucené správy dne 16.6.2000 v Investiční a poštovní bance, a.s. Tato banka byla v roce 1999 bankou s třetím nejvyšším základním kapitálem (13 383 mil. Kč) po Komerční bance, a.s. (19 005 mil. Kč) a České spořitelně, a.s. (15 200 mil. Kč). Investiční a poštovní banka, a.s. se dostala do akutní krize likvidity, která byla způsobena hlavně prudkým poklesem primárních vkladů banky a také kvůli vážným problémům v platební neschopnosti. Akcionáři a vedení banky však nebyli nakloněni k přijetí a realizaci účinných opatření, a proto tato vyhrocená situace vedla k zavedení nucené správy. Následně byla IPB prodána Československé obchodní bance, a.s.[15]

V roce 2001 působilo v České republice 27 bank, z toho 24 sídlilo v Praze. V tomto roce došlo k zániku Konsolidační banky Praha, s.p.ú. Předchůdce Konsolidační banky Praha, s.p.ú – Konsolidační banka byla založena jako speciální banka ve vlastnictví státu. Cílem byla

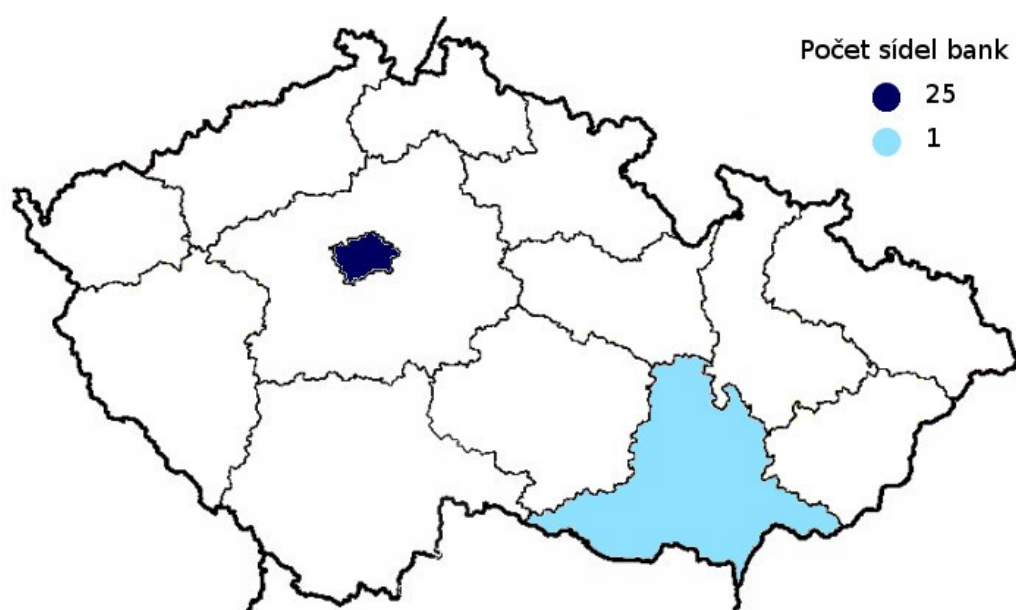
podpora české ekonomiky na počátku 90. let minulého století, odkup pohledávek a jejich vymáhání. Tyto pravomoci přešly k 1.9.2001 z Konsolidační banky Praha, s.p.ú. na Českou konsolidační agenturu, která však nepůsobí jako banka.

Došlo také k další fúzi – Bank Austria Creditanstalt Czech Republic, a.s. se spojila s HypoVereinsbank CZ, a.s. Tři banky také změnily svůj název, jednalo se o:

- ČS – stavební spořitelna, a.s. → Stavební spořitelna České republiky, a.s.
- Expandia Banka, a.s. → eBanka, a.s.
- HypoVereinsbank CZ a.s. → HVB Bank Czech Republic a.s.

Další rok, rok 2002, nepřinesl žádné výrazné změny. Oproti tomu rok 2003 přinesl další zánik sídel bank ve dvou krajích, jak ukazuje obrázek 4.5.

Obrázek 4.5: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2003

Zdroj: Výroční zpráva ČNB 2003. Zpracování: vlastní.

V tomto roce došlo k zániku dalších dvou bank, a to Plzeňské banky, a.s. v Plzeňském kraji a Union banky, a.s. v Moravskoslezském kraji. Plzeňská banka byla žalována za porušení povinností depozitáře v souvislosti s provedením příkazu k převodu 1,3 mld. Kč na nákup akcií. Odnětí licence banky bylo provedeno 4.7.2003, banka zanikla k 11.12.2009.

Union banka, a.s. byla středně velká bankovní instituce. Banka však poskytla úvěry společnostem, které byly akcionáři skupiny a v roce 1999 úvěry spřízněným osobám dosáhly 5,4 mld. Kč. Tyto úvěry auditor finančních výsledků označil jako velice rizikové. Problémy banky vedly ke ztrátě důvěry, což se projevilo prudkým poklesem vkladů. V únoru 2003 banka musela kvůli platební neschopnosti uzavřít všechny své pobočky. Dne 2.5.2003 jí byla odňata bankovní licence. Kvůli těmto dvěma zánikům došlo k tomu, že k 31.12.2003 působilo 25 bank v Praze a pouze 1 banka měla sídlo v Jihomoravském kraji (Volksbank, a.s.).

Od roku 2004 do roku 2013 nedošlo na našem území k výrazným změnám týkajících se prostorového rozmístění sídel. Došlo však k několika změnám názvu, fúzím či likvidacím.

V roce 2004 se Interbanka, a.s. spojila s BAWAG Bank CZ, a.s. Také došlo k přejmenování celkem tří bank, a to:

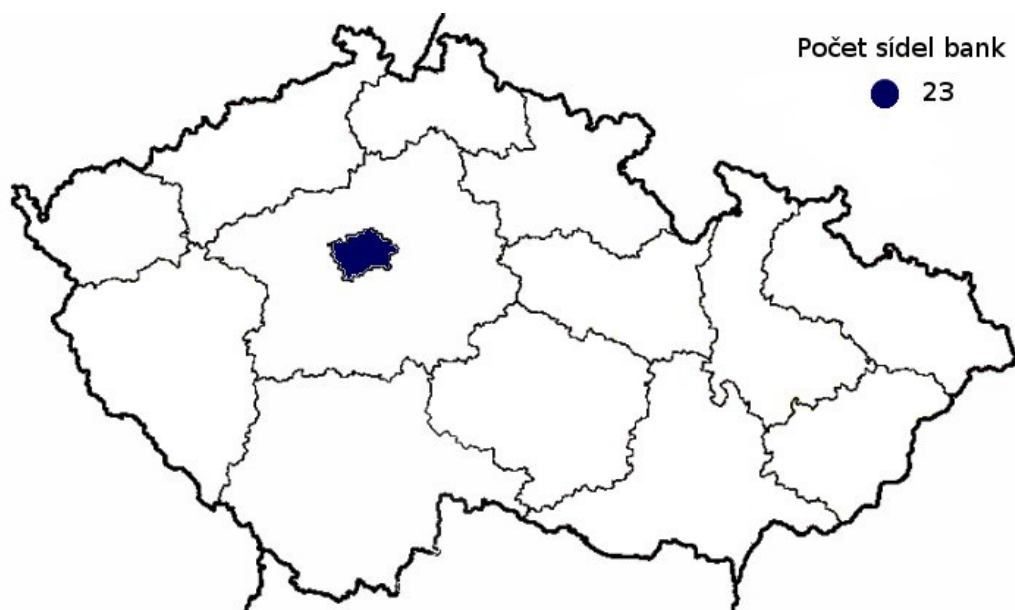
- Dresdner Bank CZ, a.s. → BAWAG International Bank CZ, a.s.;
- První městská banka, a.s. → PPF banka, a.s.;
- CREDIT LYONNAIS BANK PRAHA, a.s. → CALYON BANK CZECH REPUBLIC, a.s.

O rok později, v roce 2005, již na území České republiky nepůsobilo celkem 26 bank, ale 24. V tomto roce došlo k jedné fúzi: BAWAG International Bank CZ, a.s. se spojila s BAWAG Bank CZ, a.s. Jedné bance byla odňata licence, a to bance CALYON BANK CZECH REPUBLIC, a.s. Všeobecná stavební spořitelna KB, a.s. byla přejmenována na Modrá pyramida stavební spořitelna, a.s.

V roce 2006 došlo pouze k přejmenování jedné banky, z Českomoravské hypoteční banky, a.s. se stala Hypoteční banka, a.s.

Jak demonstruje obrázek č. 4.6, tak v roce 2006 došlo k poslednímu přesunu sídla banky do Prahy. Jednalo se banku Volksbank CZ, a.s., která přesunula své sídlo z Brna do Prahy dne 1.7.2006. Proces přemístění sídel do Prahy tak byl v roce 2006 dokončen.

Obrázek 4.6: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2006

Zdroj: Výroční zpráva ČNB 2006. Zpracování: vlastní.

V roce 2007 působilo na našem území celkem 23 bank. Nejstarší banka, která dosud působila na našem bankovním trhu - Živnostenská banka – se sloučila s HVB Bank Czech Republic a působí pod novým názvem UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia. Živnostenská banka byla založena 4. 11. 1868 jako Živnostenská banka pro Čechy a Moravu jako akciová společnost. Primárním zaměřením bylo financování malých a středních podniků. V tomto roce také došlo k přejmenování dvou bank:

- IC Banka, a.s. → Banco Popolare Česká republika, a.s.;
- HVB Bank Czech Republic, a.s. → UniCredit Bank Czech Republic, a.s.

V roce 2008 začala na našem území působit nová banka – Banka mezinárodní spolupráce, a.s., která se však ve stejném roce přejmenovala na Evropsko-ruská banka, a.s. se základním kapitálem 600 mil. Kč. Došlo ke dvěma fúzím: eBanka, a.s. se spojila s Raiffeisenbank, a.s. a Hypo stavební spořitelna, a.s. se spojila s Raiffeisen stavební spořitelnou, a.s. Citibank, a.s. zanikla na našem území, protože transformovala na Citibank Europe a došlo k přejmenování z BAWAG Bank CZ, a.s. na LBBW Bank CZ, a.s. Ke konci roku 2008 v ČR působilo 21 bank a v dalším roce zůstala situace stejná.

V roce 2010 začala v České republice působit jedna nová banka – Fio banka, a.s. se základním kapitálem 560 mil. Kč a se sídlem v Praze.

V roce 2011, stejně jako v minulém roce, přibyla na českém trhu další banka – Air Bank, a.s. se základním kapitálem 500 mil. Kč a také se sídlem v Praze. Banka Banco Popolare Česká republika, a.s. se přejmenovala na Equa bank, a.s. V roce 2012 se nestalo nic výrazného v oblasti působení bank.

V roce 2013 došlo k přejmenování banky Volksbank CZ, a.s. na Sberbank, a.s. Od roku 2013 až do konce roku 2015 zůstala situace v rozmístění bank stejná. V roce 2014 došlo k přejmenování LBBW Bank CZ, a.s. na Expobank, a.s. a k 31.12.2015 působilo na našem území celkem 23 bank, které měly všechny sídlo v Praze.

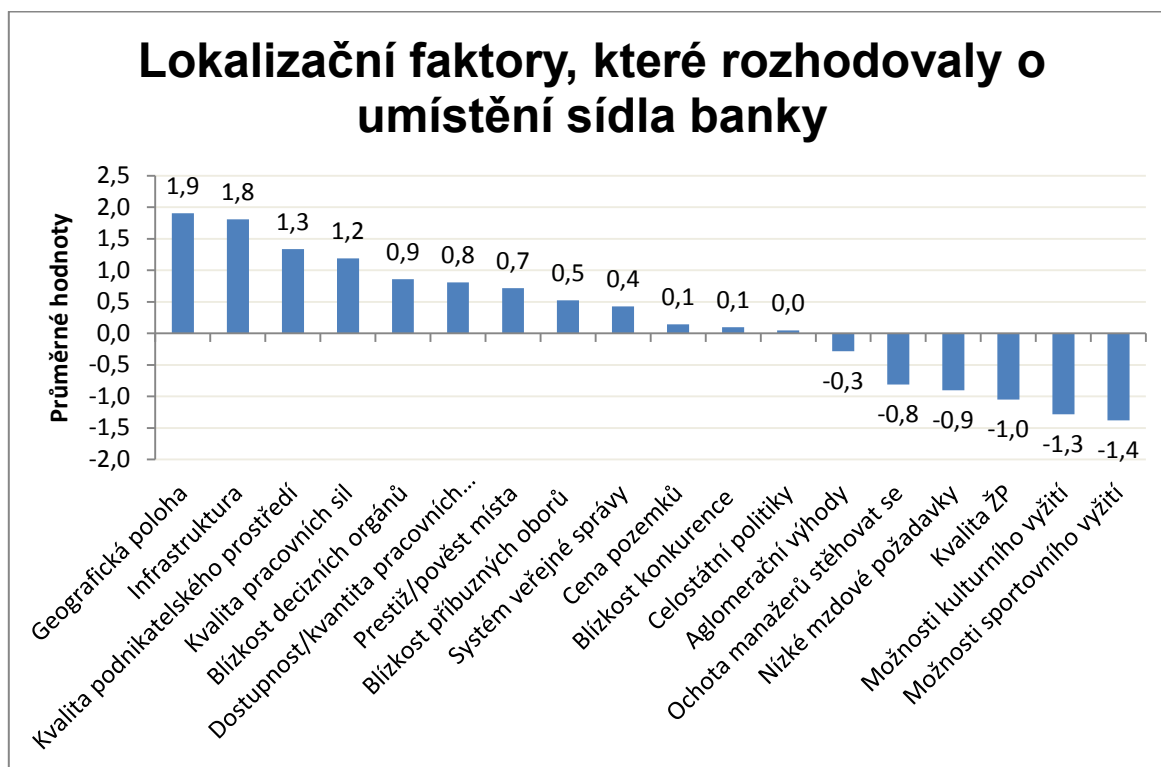
4.2 Vývoj prostorové dimenze bankovního systému z kvalitativní perspektivy

Tato kapitola je zaměřena na kvalitativní vývoj bankovního systému. Jsou zde řešeny otázky o lokalizaci sídel bank, spokojenosti s umístěním sídla nebo podpoře sociálních aktivit na různých úrovních. Data byla získána dotazníkovým šetřením, kterého se zúčastnilo celkem 21 bank. Při vyplňování dotazníku byla použita ve většině případů Likertova škála od hodnoty 3 až po -3.

V podkapitole 4.1 se ukázalo, že všechna sídla bank se postupem času stáhla do hlavního města Prahy. Následující graf č. 4.2 ukazuje lokalizační faktory, které měly rozhodující vliv na umístění sídla banky. Čím vyšší průměrná hodnota, tím větší sílu při rozhodování měl lokalizační faktor a naopak.

Z grafu č. 4.2 je patrné, že nejdůležitějšími lokalizačními faktory pro umístění sídla banky jsou: geografická poloha, infrastruktura, kvalita podnikatelského prostředí a kvalita pracovních sil.

Graf 4.2: Lokalizační faktory, které rozhodovaly o umístění sídla banky

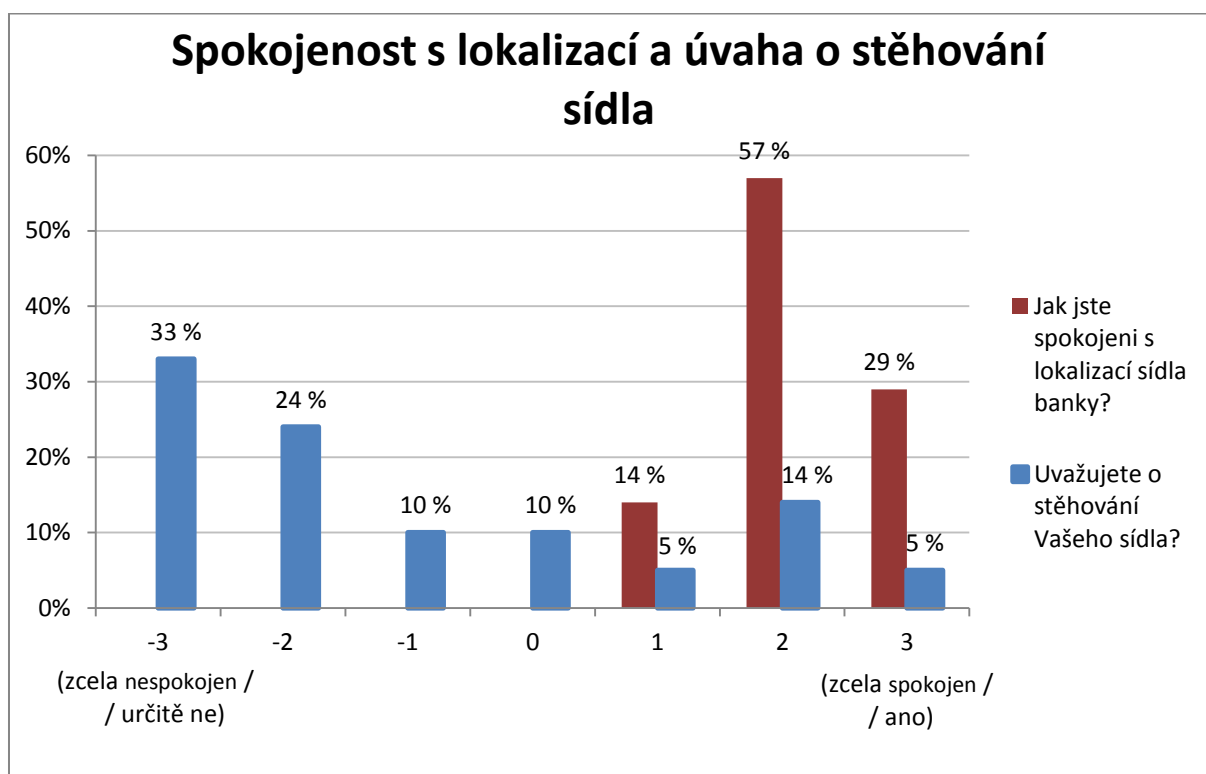

Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

Mezi neutrální faktory patří systém veřejné správy, ceny pozemků, blízkost konkurence, celostátní politika a také aglomerační výhody. Mohlo by se zdát, že právě aglomerační výhody budou patřit mezi důležité lokalizační faktory, ale vzhledem k nevýrobním aktivitám bankovního sektoru tomu tak není. Nejméně důležité faktory jsou kvalita životního prostředí, možnost kulturního a také sportovního využití.

U již umístěných sídel bank je velice důležité položit otázku, zda jsou manažeři bank spokojeni s lokalizací sídla nebo jestli uvažují o stěhování a z jakých důvodů. Odpovědi na tyto otázky jsou obsaženy v grafu č. 4.3.

Graf 4.3: Spokojenost s lokalizací a úvaha o stěhování sídla

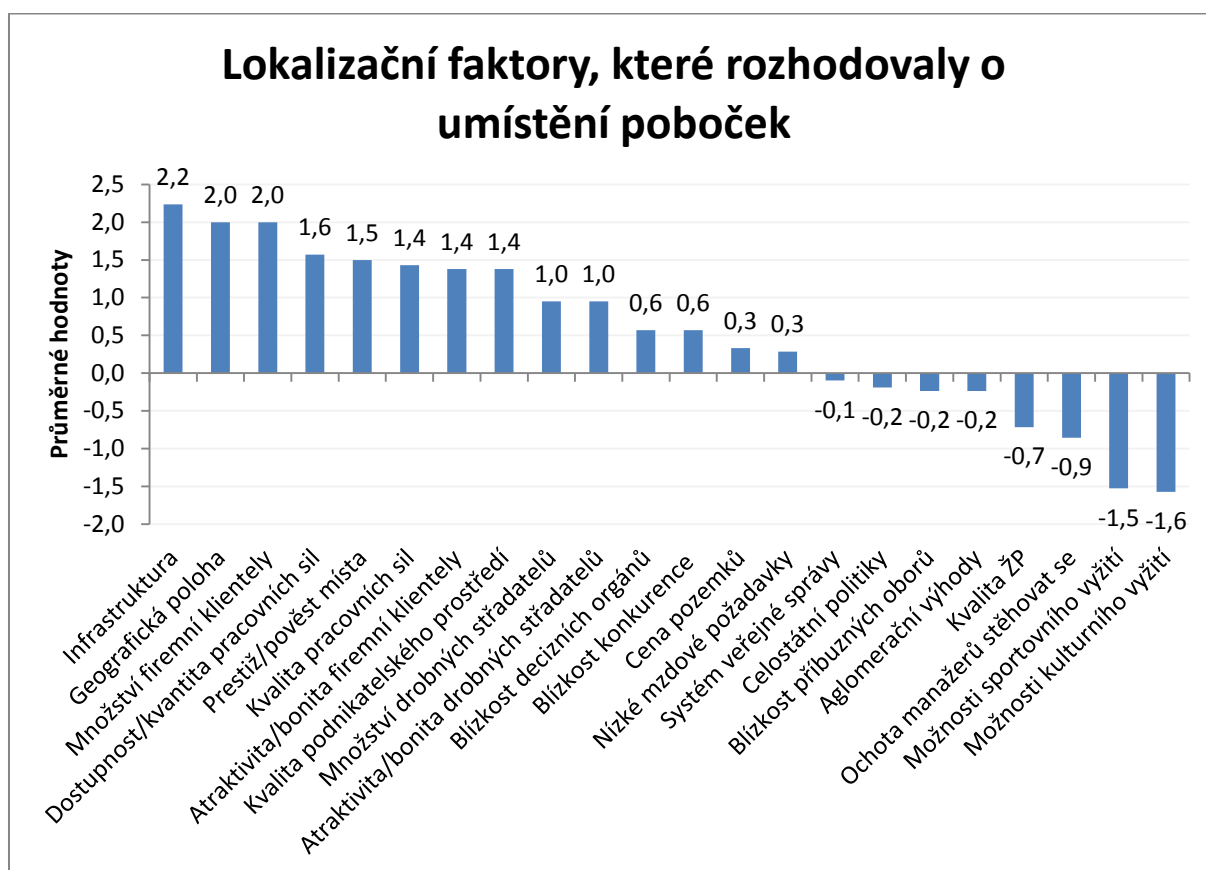
Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

Z grafu č. 4.3 lze vyčíst, že 29% respondentů je zcela spokojeno s lokalizací sídla, nadpoloviční většina (57%) je velmi spokojena a zbývajících 14% je spíše spokojeno. Všechny banky tedy přistupují kladně k současnému umístění sídla banky.

S tím také souvisí fakt, že respondenti odpovídali na otázku o úvahách stěhování sídla banky následovně: o stěhování sídla určitě neuvažuje 33% respondentů, 24% neuvažuje a 10% spíše neuvažuje. Překvapivě 5% respondentů odpovědělo, že zcela vážně uvažují o stěhování sídla, a to především kvůli snižování nákladů na pracovní sílu, provoz a také nájem. Dalším důvodem byla blízkost veřejné dopravy.

Nejenom lokalizace bankovních sídel je pro velké bankovní skupiny důležitá. Otázku zde také hraje role poboček, které plní nezastupitelnou funkci v poskytování služeb. Podle výzkumu probíhala lokalizace poboček v 38% případech podle přesných kalkulací a 62% se lokalizovalo na základě spíše přesných kalkulací. Graf číslo 4.4 zobrazuje lokalizační faktory, které braly centrály bank do úvahy při zakládání poboček. Při dotazníkovém šetření byla opět použita Likertova škála od 3 do -3, jako u grafu č. 4.2.

Graf 4.4: Lokalizační faktory, které rozhodovaly o umístění poboček

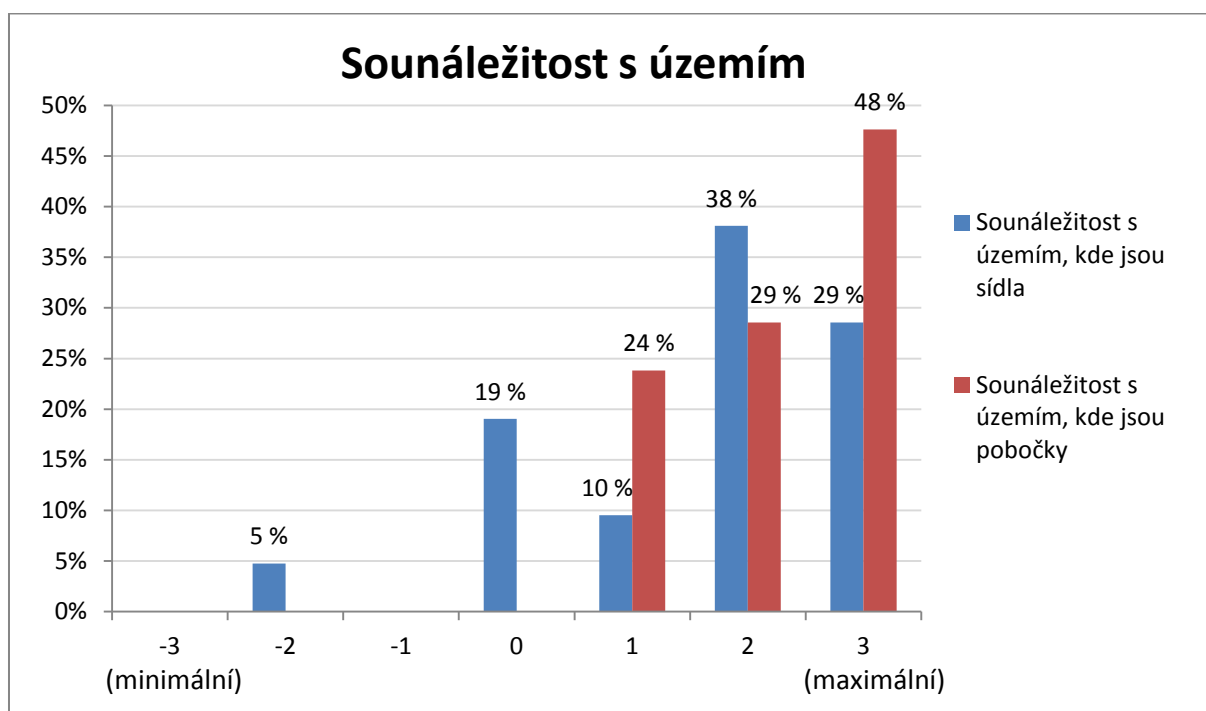

Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

Čím vyšší hodnota, tím více byl důležitější lokalizační faktor při rozhodování o umístění poboček. Z grafu č. 4.4 lze vyčíst, že mezi nejdůležitější lokalizační faktory patří infrastruktura, geografická poloha, množství firemní klientely a také dostupnost a kvantita pracovních sil. Stejně jako u rozhodování při lokalizaci sídel, patřily mezi nejméně důležité faktory možnosti sportovního i kulturního vyžití a kvalita životního prostředí. Dalším nedůležitým faktorem je ochota manažerů stěhovat se. Mezi faktory, které lze pojmenovat jako neutrální, patří cena pozemků, nízké mzdové požadavky, systém veřejné správy, celostátní politika a také blízkost příbuzných oborů, což je velice podobná situace jako při lokalizaci ústředí bank.

S existujícím umístěním také souvisí otázka, jak sídla bank a také pobočky cítí sounáležitost s územím, ve kterých jsou lokalizovány. Tento postoj vyjadřuje graf č. 4.5.

Graf 4.5: Sounáležitost s územím ústředí a poboček

Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

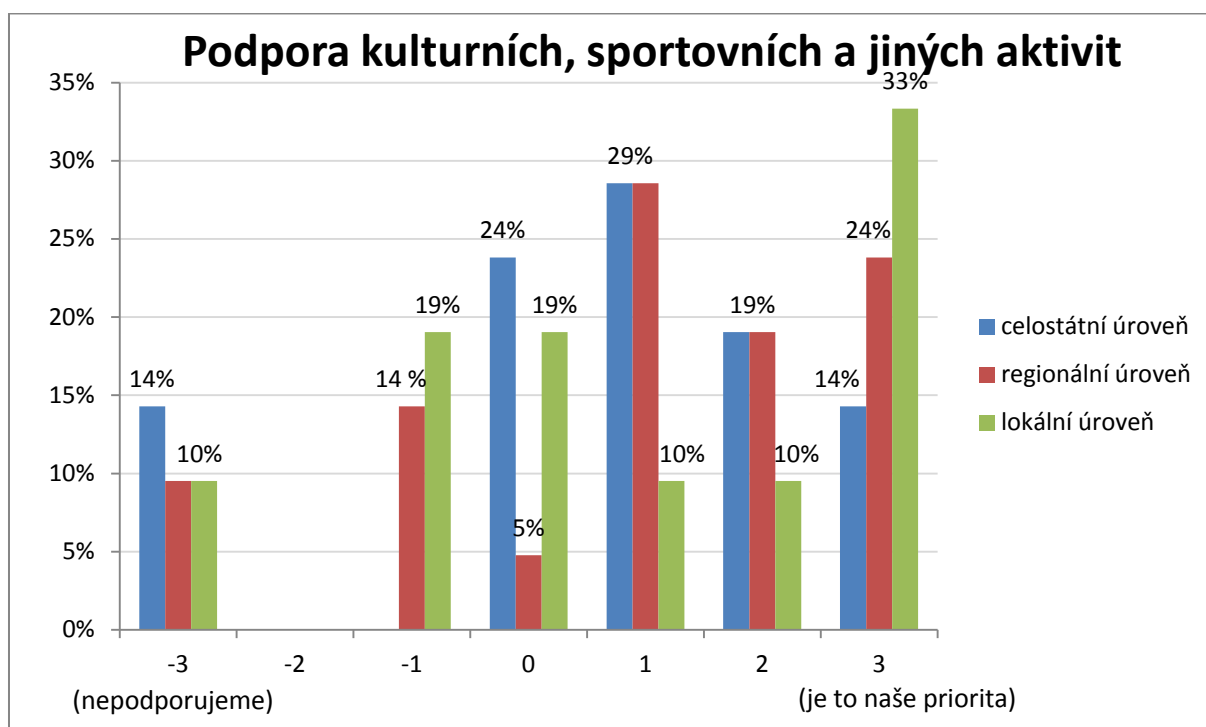
Podle grafu č. 4.5 se banky i pobočky staví k sounáležitosti k místu, kde jsou lokalizovány, kladně. Maximální sounáležitost cítí 48% poboček a 29% sídel. Skoro maximální sounáležitost cítí 29% poboček a 38% sídel a velkou sounáležitost cítí 24% poboček a 10% sídel. Neutrální postoj k území sídla má 19% dotázaných bank a pouze 5% bank cítí téměř minimální sounáležitost s územím.

V tomto grafu je v podstatě odražena spokojenost s lokalizací sídel a poboček, což ukazuje již dříve uvedený graf č. 4.3.

Pro banky jsou velice důležité vztahy s veřejností¹⁷, což patří mezi prvky komunikačního mixu. Hlavním úkolem je podporovat, udržovat dobré jméno banky a také komunikovat s vnějším světem a se zákazníky. V grafu č. 4.6 je řešena otázka podpory kulturních, sportovních a jiných aktivit na celostátní, regionální a lokální úrovni.

¹⁷ PR = public relations

Graf 4.6: Podpora kulturních, sportovních a jiných aktivit

Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

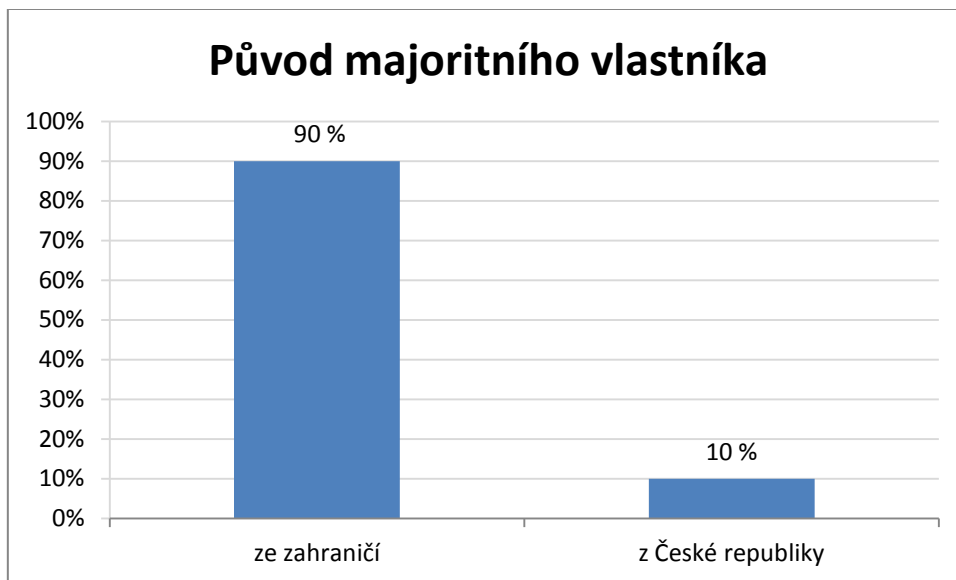
Jak je z grafu č. 4.6 patrné, tak pouze malý podíl bank vůbec nepodporuje kulturní, sportovní a další aktivity. Banky, u kterých je podpora těchto aktivit prioritou, se nejvíce zaměřují na lokální úroveň (33%), dále na regionální úroveň (24%) a nejméně na celostátní úroveň (14%). Banky, u kterých není tato podpora prioritou, se zaměřují spíše na celostátní a regionální úroveň.

Z dotazníku také vyplynulo, že mezi hlavní výhody při umístění sídla v hlavním městě patří následující: infrastruktura, kupní síla obyvatel, blízkost pracovní síly a bonitní klientely, know-how, dobré podnikatelské prostředí, prestiž, jednodušší nábor pracovníků na specializované pozice, centrály významných institucí a také blízkost ústředních orgánů státní správy.

Za perspektivní města pro umístění sídla banky je považováno Brno, a to kvůli dostupnosti kvalitních budov, infrastruktury ve spojení Brno – Praha a také díky možnosti spojení s mateřskou společností ve Vídni. Dalším městem je Ostrava, a to díky relativně levné, kvalitní a vzdělané pracovní síle, a která také patří mezi dynamicky rozvíjející se oblasti. Mezi další města, která jsou považována za perspektivní, patří Karviná a Plzeň.

Poslední otázkou, kterou se práce zabývá, je původ majoritního vlastníka banky. Současnou situaci vykresluje graf č. 4.7.

Graf 4.7: Původ majoritního vlastníka banky

Zdroj: interní materiály. Zpracování: vlastní.

Jak ukazuje graf č. 4.7, tak majoritní vlastníci bank pocházejí z 90% ze zahraničí a pouze 10% majoritních vlastníků pochází z České republiky. Zahraniční vlastníci pochází zejména z Rakouska, Francie, Ruska a Nizozemska.

5 Závěr

Cílem diplomové práce bylo posoudit a interpretovat vývoj prostorově-organizačního uspořádání bankovníctví v České republice. Z práce je patrné, že v minulých letech prošlo české bankovníctví celou řadou změn. Změnami však neprošlo jenom bankovníctví, ale také městské systémy, které jsou právě pro bankovníctví důležité. Nutno také podotknout, že se banky snaží ústředí a pobočky lokalizovat do center měst.

V bankovním systému došlo od první světové války k výrazným změnám. Měnovou politiku prováděla až do roku 1989 centrální banka, která několikrát změnila název, a také se několikrát změnilo území našeho státu. Právě od roku 1989 se začala formovat ekonomika založená na tržních principech a došlo k přechodu z jednostupňového na dvoustupňový bankovní systém, ve kterém začaly fungovat obchodní banky, kterým byla a také stále je nadřazena centrální banka. Obchodní banky nabízí svým klientům nesčetné množství bankovních produktů a velikost těchto bank se určuje buď podle počtu klientů nebo podle bilanční sumy. Mezi tři nejúspěšnější banky v obou kategoriích však jednoznačně patří Česká spořitelna, a.s., Československá obchodní banka, a.s. a také Komerční banka, a.s. Mezi ukazatele obchodní činnosti byl zařazen počet pracovníků, který u výše zmíněných bank ve sledovaném období v letech 2008 – 2014 neustále klesá. Tento pokles je z části zapříčiněn ubývajícím počtem klientů u sledovaných bank a také rozvojem internetbankingu. Tenhle jev lze vysvětlit nově přichozími bankami na český bankovní trh a odliv klientů právě k nim.

Pokud jde o prostorovou strukturu bankovního sektoru, tak v roce 1989 působily na našem území 3 banky a v dalších letech došlo k velmi výraznému nárůstu. Nejvíce bank působilo na našem území v roce 1994, kdy existovalo 47 bank. Od tohoto roku však začal počet bank pomalu klesat, což byl důsledek probíhající konsolidace a došlo k úpadkům několika bank. Kolem roku 2000 nastala další fáze úbytku počtu bank, což bylo následkem čím dál četnějších fúzí.

Zkoumání počtu sídel bank v jednotlivých krajích probíhá od roku 1996, což je dostatečně dlouhá časová řada pro vykreslení vývoje sídel bank. V roce 1996 měly banky sídla rozmístěná téměř po celé republice – v Ústeckém kraji, Plzeňském kraji, Jihomoravském kraji, Olomouckém kraji, Zlínském kraji, Moravskoslezském kraji a samozřejmě v Praze. O rok později, v roce 1997, EXPANDIA BANKA, a.s. přesunula své sídlo do Prahy z Olomouckého kraje a sídla tak zůstala ještě v 6 krajích. Po roce 1997 došlo k několika odnětím licencí a zániku bank a sídla bank tak zůstala jen ve 4 krajích – Plzeňský kraj, Moravskoslezský kraj, Jihomoravský kraj a Praha. V roce 2003 došlo k zániku dalších dvou bank – Plzeňské banky, a.s. v Plzeňském kraji a Union banky, a.s. v Moravskoslezském kraji. Kvůli tomuto zániku tak působila k 31.12.2003 sídla bank pouze v Jihomoravském kraji a v Praze. V roce 2006 došlo k přesunu posledního sídla do Prahy – tento proces tak dokončila banka Volksbank CZ, a.s. Od tohoto roku tak mají všechny banky působící na území České republiky sídla v Praze.

Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, tak umístění sídel a poboček bank probíhalo převážně na základě přesných kalkulací. Mezi důležité lokalizační faktory, které rozhodovaly o umístění sídel a poboček, patří geografická poloha, infrastruktura, kvalita podnikatelského prostředí, množství a kvalita pracovních sil, množství firemní klientely a také prestiž města. Mezi nejméně důležité faktory patřily možnosti kulturního a sportovního vyžití, ochota manažerů stěhovat se, kvalita životního prostředí a také aglomerační výhody. Mohlo by se zdát, že právě aglomerační výhody budou patřit k důležitým lokalizačním faktorům, ale vzhledem k nevýrobním aktivitám bankovního sektoru tomu tak není. Z dotazníkového šetření také vyplynulo, že 29% respondentů je zcela spokojeno s lokalizací sídla, 57% je velmi spokojeno a 14% je spíše spokojeno. Všechny banky přistupují kladně k současnému umístění sídla banky. S tím také velmi úzce souvisí otázka na úvahu o stěhování sídla. O stěhování sídla určitě neuvažuje 33% respondentů, 24% neuvažuje a 10% spíše neuvažuje. Překvapivě 5% respondentů odpovědělo, že zcela vážně uvažují o stěhování sídla, a to především kvůli snižování nákladů na pracovní sílu, provoz a také nájem. Banky i jejich pobočky se staví k sounáležitosti k místu převážně kladně. Maximální sounáležitost cítí 48% poboček a 29% sídel. Skoro maximální sounáležitost cítí 29% poboček a 38% sídel a velkou sounáležitost cítí 24% poboček a 10% sídel. Pouze 5% bank cítí téměř minimální sounáležitost s územím.

Závěrem tak lze konstatovat, že proces koncentrace sídel bank do hlavního města byl dlouhodobý. Lze říci, že banky i pobočky jsou převážně spokojeny se svým umístěním, z většinové části nemají potřebu se stěhovat a mezi hlavní výhody při umístění sídla v hlavním městě patří infrastruktura, kupní síla obyvatel, blízkost pracovní síly, bonitní klientela, know-how, dobré podnikatelské prostředí a prestiž, což také vyplynulo z dotazníkového šetření.

Seznam použité literatury

- [1] BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.
- [2] DVORSKÁ, Veronika. *Regionálně-časový pohled na vývoj bankovního systému v České republice*. Ostrava, 2009. Diplomová práce. VŠB – Technická univerzita Ostrava, Fakulta ekonomická, Katedra regionální a environmentální ekonomiky.
- [3] DVOŘÁK, Petr. *Bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde, 2005, 681 s. Vysokoškolská učebnice (Linde). ISBN 80-7201-515-X.
- [4] JUREČKA, Václav. *Mikroekonomie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4385-1.
- [5] KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava. *Úvod do regionálních a správních věd: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996. ISBN 80-85963-18-3.
- [6] MAIER, Gunther a Franz TÖDLING. *Regionálna a urbanistická ekonomika: teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. 1. vyd. Bratislava: Elita, 1997, 237 s. ISBN 80-8044-044-11.
- [7] MALINOVSKÝ, Jan a Jan SUCHÁČEK. *Velký anglicko-český slovník regionálního rozvoje a regionální politiky Evropské unie*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2006. ISBN 80-248-1117-0.
- [8] POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 716 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 80-7179-462-7.
- [9] SUCHÁČEK, Jan. *Transformace v České republice z institucionálně-regionální perspektivy*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2013. ISBN 978-80-86729-90-9.
- [10] ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava. *Bankovníctví*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2010, 253 s. ISBN 978-80-7408-029-6.
- [11] GÁL, Zoltán. *Spatial Development and the Expanding European Integration of the Hungarian Banking System*. Pécs: Centre for Regional Studies, 2004. ISSN 0238-2008.

- [12] E-BANKY. *E-BANKY: ČSOB – Československá obchodní banka, a.s.* [online]. E-BANKY [22.2.2016]. Dostupné z: <http://www.e-banky.cz/Csob/>
- [13] FINANCE. *FINANCE: Běžné účty* [online]. FINANCE [25.2.2016]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/ucty-a-sporeni/bezne-ucty/abeceda-beznych-uctu/co-je-to-bezny-ucet/>
- [14] BANKY. *BANKY: Bankovní produkty*. BANKY [25.2.2016]. Dostupné z: <http://www.banky.cz/bankovni-produkty> 25.2.2016
- [15] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *ČNB: Krize likvidity Investiční a Poštovní banky, a.s.* [online]. ČNB [12.3.2016]. Dostupné z: http://www.historie.cnb.cz/cs/regulace_a_dohled/regulace_a_dohled_v_oblasti_financniho_trhu/krize_likvidity_investicni_a_postovni_banky.html
- [16] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. *ČNB: O ČNB* [online]. ČNB [12.4.2016]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/
- [17] BECK-ONLINE. *BECK-ONLINE: Zákon ze dne 2.listopadu 1918* [online]. BECK-ONLINE [10.2.2016]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzge4f6mrnga>
- [18] BÁRTA, Milan. *Historie a vývoj centrálního bankovníctví v České republice od roku 1918 do současnosti* [online]. Brno, 2010. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta právnická, Katedra finančního práva a národního hospodářství. [10.2.2016] Dostupné z: http://is.muni.cz/th/134663/pravf_m/Diplomova_prace.pdf
- [19] ČESKÁ SPOŘITELNA. *ČS: Osobní finance* [online]. ČS [15.2.2016]. Dostupné z: <http://www.csas.cz/banka/nav/osobni-finance-d00013163>

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 2.1: Pohyb obyvatel v urbanizační etapě	18
Obrázek 2.2: Pohyb obyvatel v suburbanizační etapě.....	20
Obrázek 2.3: Pohyb obyvatel v dezurbanizační etapě.....	20
Obrázek 4.1: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1996	46
Obrázek 4.2: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1997	47
Obrázek 4.3: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 1999	49
Obrázek 4.4: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2000	50
Obrázek 4.5: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2003	51
Obrázek 4.6: Znázornění rozmístění sídel bank v České republice v roce 2006	53

Seznam tabulek

Tabulka 2.1: Kritéria lokalizačního rozhodování v různých prostorových rovinách.....	9
Tabulka 2.2: Vývoj, problémy a nástroje vývojových etap města	21
Tabulka 3.1: Přehled poplatků na běžných účtech u vybraných českých bank k 31.1.2016 ...	37
Tabulka 3.2: Seznam 5 největších komerčních bank podle počtu klientů	38
Tabulka 3.3: Seznam 5 největších komerčních bank podle bilanční sumy (v mld. Kč)	38
Tabulka 3.4: Přehled počtu poboček bank v jednotlivých krajích ČR k 25.2.2016.....	42

Seznam grafů

Graf 3.1: Srovnání počtu pracovníků 3 bank v letech 2008 - 2014	40
Graf 3.2: Srovnání počtu poboček 3 bank v letech 2008 – 2014	41
Graf 3.3: Srovnání počtu klientů 3 bank v letech 2008 – 2014.....	43
Graf 3.4: Srovnání počtu bankomatů 3 bank v letech 2008 – 2014	44
Graf 4.1: Vývoj počtu komerčních bank mezi lety 1989 až 2015.....	45
Graf 4.2: Lokalizační faktory, které rozhodovaly o umístění sídla banky	54
Graf 4.3: Spokojenost s lokalizací a úvaha o stěhování sídla	56
Graf 4.4: Lokalizační faktory, které rozhodovaly o umístění poboček.....	57
Graf 4.5: Sounáležitost s územím ústředí a poboček	58
Graf 4.6: Podpora kulturních, sportovních a jiných aktivit.....	59
Graf 4.7: Původ majoritního vlastníka banky	60

Seznam zkratk

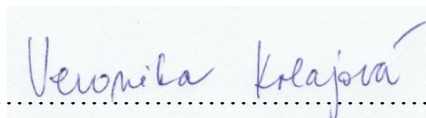
a.s.	akciová společnost
ABO	automatizovaná bankovní operace
CB	centrální banka
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČS	Česká spořitelna
ČSOB	Československá obchodní banka
EGAP	Exportní garanční a pojišťovací společnost
EU	Evropská unie
KB	Komerční banka
Kč	koruna česká
mil.	milion
mld.	miliarda
NUTS	nomenklatura statistických územních jednotek
s.p.ú.	státní peněžní ústav
Sb.	sbírka
Sb. z. a n.	sbírka zákonů a novel
tzv.	takzvaně

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečné, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 22. dubna 2016

Bc. Veronika Kolajová

Seznam příloh

Příloha č. 1: Srovnání ukazatelů obchodních činností tří největších bank podle počtu klientů

Příloha č. 2: Přehled bank působících v České republice v roce 1996

Příloha č. 3: Přehled bank působících v České republice v roce 1997

Příloha č. 4: Přehled bank působících v České republice v roce 1998

Příloha č. 5: Přehled bank působících v České republice v roce 1999

Příloha č. 6: Přehled bank působících v České republice v roce 2000

Příloha č. 7: Přehled bank působících v České republice v roce 2001

Příloha č. 8: Přehled bank působících v České republice v roce 2002

Příloha č. 9: Přehled bank působících v České republice v roce 2003

Příloha č. 10: Přehled bank působících v České republice v roce 2004

Příloha č. 11: Přehled bank působících v České republice v roce 2005

Příloha č. 12: Přehled bank působících v České republice v roce 2006

Příloha č. 13: Přehled bank působících v České republice v roce 2007

Příloha č. 14: Přehled bank působících v České republice v roce 2008

Příloha č. 15: Přehled bank působících v České republice v roce 2009

Příloha č. 16: Přehled bank působících v České republice v roce 2010

Příloha č. 17: Přehled bank působících v České republice v roce 2011

Příloha č. 18: Přehled bank působících v České republice v roce 2012

Příloha č. 19: Přehled bank působících v České republice v roce 2013

Příloha č. 20: Přehled bank působících v České republice v roce 2014

Příloha č. 21: Přehled bank působících v České republice v roce 2015